د لوړو زده کــــــــــــړو وزارت

اریـــــانادلوړوزده کـــړو مؤسسه

د حقوقواوسیاسي علوموپوهنځي

داداري او دېپلوماسی څانګه

موضوع:

سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې

(دلیسانس دورې پایلیک)

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: حمیدمنصـــور (منصور)

لارښـوداستاد : مولوی سعیدالله (مصلح)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال:
۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعهد لیک

حمیدمنصـــور د عـــــــبدالولي زوی
د حقوقو او سیاسی عـــلومو پوهنځی
د اداري او دیپلوماسی څانګې محصل

زه حمیدمنصور پوره ډاډ درکوم چې ددې مونوګراف ټوله منځپانګه زما دانفرادي کوښښونو او هلوځلو پایله ده ، اوهمدارنګه د اریانا د لوړو زده کړو په مؤ سسه کې(سیاسی احزاب او ذی نفوذه ډلې) تر عنوان لاندې بله لیکنه نه ده ترسره شوې. او وعده کوم چې دغه مونوګراف به په راتلونکې کې د بلې لیسانس دورې یاهم بلې تحصیلي اداره کې د لیسانس دپوره کېدا موخه د پایلیک په توګه استفاده ترې نه کوم.
ټولي سرچینې اوماخذونه چې په دې مونوګراف کې استفاده ترې شویده په منظم ترتیب سره ذکر شویدي.

حمید منصور (منصور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننليک

له هرڅه نه وړاندې دلوي الله(جل جلاله)حمد ،ثنا اوشکر اداء کوم ،چې دډېرو ناهیلیواوستونزوسره سره یې ماته دا توفیق راوبخښه، چې داریانا دلوړو زده کړو په موسسه کې دحقوقو اوسیاسی علومو پوهنځی د ادارې او دیپلوماسۍ په څانګه کې مې خپله څلورکلنه دلسانس دوره په بریالیتوب سره بشپړه کړه ، نو زه دیو نوی فارغ زده کړه یال په توګه د اریانا دلوړو زده کړو د موسسی حقوقودپوهنځی دمشرتابه ، داداري له همکارانو، ددرنو او مهربانو استادانو څخه مننه کوم چې خپلې علمی مرستې اوکوښښونه یې راڅخه نه دی سپمولې ، او همدارنګه په ځانګړی ډول د دې مونوګراف لارښود استادمحترم مولوی سعیدالله (مصلح) څخه یوه نړۍ مننه کوم چې دمونوګراف په لیکلو کې زما بشپړ لاسنیوی وکړ اوخپلې ګټورې مشورې او لارښوونې یی راته وکړې چې د نوموړی له همکاري پرته به ددې مونو ګراف بشپړول ممکن نه وو .په پای کې باید د خپل لورانده اومهربانه پلار جان او هم دخپلې ټولې کورنۍ له غړوڅخه مننه کوم چې ما سره یې پدې تحصیلی دوره کې له مالی لګښتونو سربیره یی دزیاتې حوصلې اوزغم څخه کار اخیستی نودالله ج له دربار څخه ورته د زیات اجرغوښتونکی یم .

حمید منصور (منصور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

دلوړو زده کړو په بهیر کې اړینه وي چې هر محصل دخپلې تحصیلی دورې په پای کې دیو ځانګړې سوژې (موضوع) په بڼه یوه رساله یا مونوګراف ولیکی .

دلیسانس په دوره کې د مونوګراف لیکل دهرمحصل له مکلفیتونو څخه دی. په همدې موخه ښاغلی حمید منصور دحقوقو او سیاسی علومو دپوهنځی محصل هم د خپلې تحصیلي دوري پایلیک (سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې) ترنامه لاندې یی دغه رساله ترتیب او لیکلی ده نوموړی په دې رساله کې دپوره زیار او زحمت څخه کار اخیستی دی زه د لارښود استاد په توګه یې کوښښونه او هڅې ستایلو ترڅنګ تائیدوم ، باید یادونه ورکړم چې نوموړي محصل دمونوګراف د لیکلو پرمهال له ماسره مشوره کړي او زما لارښوونې یې دمونوګراف په لیکلو کې پوره رعایت کړي دي ، چې د مونوګراف د بشپړېدا لاامله ورته مبارکې وایم او د الله (ج)د دربار څخه په ژوند کې ورته د نورو بریاوو غوښتونکی یم .

استاد مولوی سعیدالله (مصلح)

داریانا دلوړوزده کړو مؤسسې دحقوقو او سیاسي علوموپو هنځي معاون او استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سرلیک...مخ

سریزه: 1

لومړی فصل.. 7

لومړی مبحث - دسیاسي حزب پېژندنه : 7

دویم مبحت- د سیاسي حزبونو دپیداکېدو په هکله مختلف نظریات:....... 9

دریم مبحث- دسیاسي حزبونو خصوصیات:............................ 12

څلورم مبحث-دسیاسي احزابو درامنځ ته کېدو اغراض او مقاصد:..... 14

پنځم مبحث- دسیاسي حزبونو ځانګړې دندې:........................ 15

شپږم مبحث- دسیاسي حزبونو طبقه بندي:............................ 19

۳: دسیاسي احزابو طبقه بندي دکاري ساحې له حیثه: 22

۷بحث: دسیاسي احزابو ګټي او نواقص 23

لومړی جز- دسیاسي داحزابو ګټې: 23

دوهم جز: دسیاسي داحزابو تاوانونه: 25

۸بحث: دسیاسي احزابو اهمیت 27

دوهم فصل 32

حزبي نظامونه 32

۱مبحث- رقابتي حزبي نظامونه: 32

۱جز: دوه حزبي نظامونه... 33

۲جز-څوحزبي نظامونه 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲مبحث: غير رقابتي حزبي نظام: 34
۱جز:يو حزبي نظام: 34
۲جز-ديو حزبي نظام خصوصيات: 35
۳مبحث -د دوه حزبي نظامونو ګټې او نواقص: 37
۱ جز: د دوه حزبي نظامونو ګټې: 37
۲جز: د دوه حزبي نظام نواقص 38
۴مبحث:د څو حزبي نظامونوګټې او نواقص. 39
دريم فصل 40
دفشار ګروپونه 40
لومړی مبحث- دفشار ګروپونو تعريف او دهغوي متشکله عناصر: ... 41
دريم جز- دفشار تطبيق: 44
۲ مبحث-دفشار ګروپونو ځانګړتياوي: 45
دريم جز: دفشار ګروپونو اوسياسي احزابو ترمنځ فرق: 45
دريم بحث: دفشار ګروپونو پېژندنه او يشنه (تقسيم بندي): 46
۴ بحث- دفشار ګروپونو ځانګړې دندې: 48
۵ بحث: دفشارګروپونو سياسي اهميت: 50
پايله 56
وړانديزونه: 57
ماخذونه 59

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

الحمدلله رب العالمین والعاقبه للمتقین والصلوة والسلام علي سید الانبیاء والمرسلین محمد واله واصحابه اجمعین اما بعد:لقد قال الله تعالی في القرآنکریم .

یا ایهاالناس انا خلقنکم من ذکرا وانثی و جعلنا کم شعوبا وقبایل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقاکم ان الله علیم خبیر [1]

هیڅوک نشي کولاي چې په انفرادي ډول دې د ورځني ژوند ټولې چارې په ښه او منظمه توګه پرمخ بوځي. حتمًا به دستونزو او مشکلاتو سره مخ کېږي نو ځکه خو مجبوریږي چې دجامعې نورو وګړو ته مراجعه وکړي او د ستونزې دحل لپاره ورته یوه مناسبه لاره پیدا کړي.

له بل پلوه ننی سیاسي اوضاع هم د دې تقاضا کوي چې نه باید څوک تنها او یوازی پاتې شي ښه به وي که یوڅوک ترشا یو ملاتړي ولري او دیو چاسره سره خپل فکر شریک کړي.

د دې ترڅنګ هغه امورات او کړنې چې په جمعې ډول او د ډېرو فکرونوزیږنده وي حتمآ به څو چنده ترهغو بهترې وي چې په یوازیتوب او تنهایي سره ترسره کېږي

ځکه چې مونږ په دې عقیده لرو چې وَأَمْرُهُمْ شُورَي بَيْنَهُمْ (خپل کارونه په مشورې سره وکړئ)

نو ځکه خو لازمه ده چې اشخاص دې حتمًا دنور سره همانګي ولري ترڅو یې له یو پلوه دپروردګار عالم رضا حاصله کړې وي او له بل پلوه

---

[1]: القرآن کریم.[سورت حجرات ایه ۱۳]

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې په ورځنيو چارو کې ديوبل سره په تعاون او همکاري کې برخه اخيستي وي همدارنګه ديوبل سره به يي صلاح او مشوره کړي وي او دخپلو ورونو لپاره به يې ځان يوې لوي قرباني ته هم اماده کړي وي.

ضرور ده چې دا غه ټولنيز والي او اجتماعيتوب نه بايد دهغه څه لپاره وي کوم چې دپروردګار عالم دخفګان او دملت په ضرر تماميږي. بلکې دغه يوځاي والي بايد تنها د اسلام دمبارک دين دپرمختګ او دخپلو اولسونو دهوسا او ارم ژوند دتېرولو لپاره وي او بس.

په ننني دولتونو کې يو سلسله داسې سازمانونه رامنځ ته شوي دي چې پکې دګډون له کبله کېداي شي چې همدغه پورتني فکتورونه په اسانۍ سره ترلاسه شي.

داچې څنګه په دغو سازمانونو کې ګډون وکولاي شو او څنګه و پوهيږو چې ګواکې زمونږ ارمانونه دي همدلته تحقق پيداکړي.لازمه ده چې مخکې ترګډون له هغوئ سره پوره اوکامله بلدتيا ولرو. نوځکه خو ما هم دخپلې څلور کلنې تحصيلي دورې دپاي دسند لپاره همدا موضوع وټاکله ترڅو له يو پلوه مې خپله وجيبه او مسؤليت ترسره کړي وي او له بله پلوه به مي کېداي شي چې خپلو وطنوالو ته په همدې نيمګړي ليکنه کې يوڅه ورکړي وي په همدې هيله مې خپله دغه ليکنه په دريو فصلونو و وېشله چې لومړي فصل کې دسياسي حزبونو پېژندنه، خصوصيات، دندې،طبقه بندي دسياسي حزبونو ګټې او نواقص او باالخره دسياسي حزبونو اهميت تشريح شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل يې حزبي نظامونو ته ځانګړي کړي شوي دي چې پکې دحزبي نظامونو پېژنده او همدارنګه د دغو نظامو نو ګټې او نواقص تشريح شوي دي.

په دريم فصل کې بيا دفشار ګروپونه تشريح شوي دي چې پکې دفشارګروپونو پېژندنه او متشکله عناصر،دفشارګروپونو تقسيم بندي،دفشارګروپونو دندې،دفشارګروپونو اوسياسي احزابو ترمنځ فرق او باالخره دفشارګروپونوسياسي اهميت پکې واضح شوي دي، او ترټولو نه روسته بيا په کې بيا تبصره لري اوبس،په پاي کې دلوي خداي (ج) دربارته لاسونه لپه کوم او وايم چې اې خدايه! په ګران هيواد کې دتل لپاره يو اسلامي نظام حاکم کړې.

دموضوع داختيار لاملونه:

دا موضوع مې دڅېړنې اوليکنې لپاره ځکه وټاکله چې :

١ـ دافغانستان خلک په دې پوه شی چې کوم ډول سیاسی حزب کې ګډون وکړي.

٢ـ د سیاسی حزبونو ګټې څه دی.

٣ـ اپوزيسيون شتون په هيواد کې څه ګټې لری او يو اپوزيسيون کومې نقطې په نظر کی ونيسی چې د هيواد او خلکو په نفع تمام شی .

۴ـ ذی نفوذه ډلی په سیاسی احزابو کی کوم رول ولری.

۵ـ دافغانستان اپوزيسيون څه ډول رول بايد په موجوده وخت کې تر سره کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دموضوع مسئله : که څه هم ددې موضوع په اړه ډېرزيات کتابونه،مقالې،مونوګراف او څېړنې شوي دي، خو ما غوښتل چې ديوې مشخصې موضوع په اړه پرې د بشپړو معلوماتو راټولونه وکړم ترڅو لوستونکي ترې خبرکړم.

دموضوع هدف :

دغه موضوع دلاندې اهدفو او موخو په پام کې نيولو سره ليکل او ترتيب شويده .

i. احزاب د ديموکراسۍ دملاتير تشکېلوي نوځکه خو دنويو ديموکراتيکو حکومتونو لپاره د احزابو شتون يوضروري امر دي څرنګه چې په ښې حکومتدارۍ کې د احزابوشتون حتمي دي نو احزاب چې يولړ خاص او ځانګړې دندې پرمخ بوځي.

ii. احزابو او ذی نفوذه ډلو پيژندنه .

iii. خپل ځان او درانه لوستونکی دسياسی احزابو، ذی نفوذه ډلو او حزب اختلاف په اړه معلومات تر لاسه کړی.

دموضوع اهميت :

ننۍ سياسي اوضاع د دې تقاضا کوي چې نه بايد څوک تنها او يوازی پاتې شي ښه به وي که يوڅوک ترشا او يو ملاتړي ولري او ديو چاسره خپل فکر شريک کړي ، د دې ترڅنګ هغه امورات او کړنې چې په جمعې ډول او د ډېرو فکرونو زيږنده وي حتمًا به څو چنده ترهغو بهترې وي چې په يوازيتوب او تنهايي سره ترسره کېږي ، داچې حزبونه دخلکو سره سر اوکار لري اوخلک هم دګوندونو په اساس کولاي شي چې دخپلوحقوقوبرخمن شي همدغه سياسي ګوندونه دي چې دحکومت توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخلكو خواته را اړوي پس په حقيقت کې همدغه ګوندونه د خلکو او حکومت ترمنځ ديوپُل حيثيت لري او کله چې ګوندونه دخلکو دحقوقو څخه حمايت کوي په حقيقتت کې ګوندونه خلکو ته دامفکوره هم ورکوي چې دوي يواځې ندي او دحکومت په وړاندې مطلق کمزوري هم ندي.

پخوانيوليکنو ته منطقي کتنه:

ددې موضوع په اړوندمخکې هم ځينې ليکنې ، مقالې ، رسالې او مونوګرافونه ليکل شويدی او هم په افغانستان کې ډول ډول په مختلفو فکرونو،سياسي ډلې ،سياسي احزاب او ذي نفوذه ډلې په پراخه کچه شتون لري ، مختلف سياسی فعاليتونه کوی ، د خپلو موخو د پوره کيدا لپاره ډول ډول کړنلارې او تګلارې وضع او وړاندې کوی، مختلفې برنامی او ليکنې خپروې ،چې سياسی احزاب په مختلفو شکلونو را پېژني خو ما دلته دخپل اړوند پوهنځی څخه دفراغت دمنلو په موخه خپل تاکل شوی مونوګراف (سياسي احزاب او ذي نفوذه ډلې) دلنډې پېژندنې ارزښت او ګټو په اړوند دمونوګراف په کچه وړاندې کړ.

دموضوع اړوند پوښتنې :

ددی موضوع اړوند کليدي پوښتنې په لاندې ډول دی .

1- سياسي احزاب کوم او څه فعاليتونه سرته رسوي ؟

2- سياسي احزاب او ذي نفوذه ډلې دحکومت او سياست په جوړښت کې څه نقش لری ؟

3- په افغانستان کې سياسي احزاب ګټې لری او که زيانونه ؟

4- ذي نفوذ ډلې کومې دي او کوم کارونه کوی ؟

5- سياسي احزاب او ذي نفوذه ډلې خپلو کې څه توپير لری؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دموضوع دليکلو تګلاره :

ددی موضوموډليکنې تګلاره کتابتوني ده يعنې دموضوع اړوند معلومات، اطلاعات مو دکتابونو اوبعضې موضوعګانې مې د انټرنيټ څخه دڅېړنې داصولو سره سم را اخيستې دی او ځای پرځای کړې مې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

لومړی مبحث ـ دسیاسي حزب پېژندنه :

دانګلیسي ژبې Party یا دفرانسې دParti لغت چې دPartir مصدر دي دتللو او برخې په مانا دي چې معادل یې په فارسي کې حزب او په پښتو کې ګوند دي.

په سیاسي ادبیاتوکې دتاریخ په لحاظ همدغه لغات دطبقې په مانا هم تعبیرشوي، په قرون اوسطي کې Parti په نظامي مفهوم استعمالېده اود 19قرن په اوږدوکې د Parti لغت دفکر دځرنګوالي سره مترادف وو.

دسیاسي احزابو لپاره یولړتعریفونه شوي دي چې مونږ یې دلته یو څو دنمونې په ډول ذکر کوو.

1: **ارموند بورګ سیاسي حزب دارنګه تعریفوي:** سیاسي حزب دخلکو هئیت دي چې دملي منافعودساتنې لپاره دمشترک کوشش په وجه دبعضې سیاسي اصولو دتوافق په اساس سره یوځاي شوي وي.

2: **دګتل له نظره دسیاسي حزب تعریف:** سیاسي حزب د زیاتو او کمو خلکو څخه ترکیب شوي چې دیوسیاسي واحد په نوم عمل کوي او د رائې ورکولو دحق څخه په استفادې سره غواړي چې په حکومت باندې سلطه پیداکړي او خپل عمومي سیاستونه پرې عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3: دجيل كرست له نظره : سياسي حزب دخلكو يوه منظمه ډله ده چې دمشتركو سياسي نظرياتو لرونكې وي او ديو سياسي منزلت او مقام دلاسته راوړلو لپاره هڅه او كوشش كوي.[2]

4: بنجامين كنستان يې بيا دارنګه تعريفوي: د داسې خلكو يوځاي كېدل چې ديوشان نظرياتو ملاتړ وي له حزب څخه عبارت دي.

همدارنګه دافغانستان د1388هـ ش كال دسياسي ګوندونو قانون دوهمه ماده سياسي ګوند دارنګه تعريفوي.(د دغه قانون په مفهوم سياسي ګوند دحقيقي اشخاصو سازمان شوې ټولنه ده چې د دې قانون او اړوندې اساسنامې له حكمونو سره سم سياسي موخوته په ملي او سيمه ييزه سطحه فعاليت كوي) اويا هم سياسي ګوند دارنګه تعريف كوو ، چې سياسي ګوند دخلكو يوه منظمه ډله ده چې پرحكومت دفشار راوړلو له كبله دملي منافعو ساتنه كوي او پرخلكو خپل نظريات او عقايد تطبيق كوي او د دې ترڅنګ دقدرت ګدۍ دلاسته راوړلو لپاره هڅه او كوشش كوي.

ځينې محققان ديوحزب دتشكېل لپاره بعضې شرطونه لازمي بولي چې دهغوي له ډلې څخه جوزوف لاپالومبارو او مايرون وينز دحزب دتشكېل لپاره دغه څلور شرطونه لازم ګڼي.

١: د دايمي مزكزي تشكېلاتو لرل ٢: دڅانګو لرل چې دمركز سره دايمي ارتباط ولري ٣: دخلكو ملاتړ ۴: دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې:[3]

---

[2]: عالم،عبدالرحمن . (١٣٧٣ش هــ). بنيادهاي علم سياست، نشر تهران
[3]: بشريه،حسين.(١٣٧٠ش هــ). اموزش دانش سياسي، نشر نگاه معاصر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم مبحث- د سياسي حزبونو دپيداکېدو په هکله مختلف نظريات:

دحزبونو دپيداکېدو په هکله دوه عمده نظرې وجود لري چې يوه يې نهادي بله يې تاريخي ـ نزاعي نظريه ده چې دواړه به يې تر مطالعې لاندې ونيسو.

۱جز: نهادي نظريه :

موريس او ورژه دسياسي حزبونو دقوت او په خلکو کې دزيات محبوبيت دلاس ته راوړلو لپاره اصلي علت دنوي حزبونو دجوړښت نظم او ترتيب ګڼي. دي وايي چې دحزب په معرفت او پېژندګلوۍ کې دهغه د اعضاؤ يابرنامو څخه دحزب جوړښت څوچنده مهم دي چې دغه جوړښت دپارلمان دپراخوالي سره نژدې رابطه لري او هغه هم په خپلو عمومي رايوباندي متکې وي هرڅومره چې درائې حق پراخوالي پيدا کوي په همغه اندازه درائي ورکوونکو دترتيب او تجهيز ضرورت هم زياتيږي له دې ځايه ده چې دحزبونوپيدايښت دپارلماني ډلواو انتخاباتي کمېټو پيدايښت پورې تړلي دي په عين حال کې داسې حزبونه هم وجود لري چې د دې حلقو څخه دباندې تؤلد شوي وي په همدې دليل دو ورژه دنوي حزبونو دپيداکېدولپاره دوه ډوله منشاء ذکرکوي يوه يې پارلماني او بله يې خارجي منشاء ده.اوله منشاء دپارلماني ډلو او انتخاباتي کمېټو د اتفاق څخه رامنځ ته کېږي.

د دغه دوه عناصرو دايمي ارتباط او هماهنګي چې مورني سلولونو په نوم هم ياديږي په طبعي توګه صورت نيسي چې دموجوده نماينده ګانو دسياسي قدرت دتحفظ له تمايل څخه لرې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خارجي منشاء په هغه حزبونو پورې تړاو لري چې دهغوي لومړنۍ هسته او وجود په اول کې د افکارو په جمع والي،په عمومي اوسېدن ځايونو او حتي ديوې ورځپاڼې دطرفدارانوپه توګه رامنځ ته کېږي.

لکه څرنګه چې اکثره دکارګرو احزاب دصنفي اتحاديې په شکل رامنځ ته شوي دي چې دهغوي له ډلې څخه دانګلستان دکارګرحزب چې ديو انجمن په توګه رامنځ ته شوي دي په همدې توګه دو ورژه واي چې که يوحزب په هرصورت تأسيس شي دخلکو ملاتړ ته بې نهايته ضرورت لري.

ديمون آرون هم دحزبونو دمنځ ته راتګ لپاره دوه منشاء وې ذکر کوي کومې چې مخکې ذکر شوې ولې نومونړي په دريمه نړۍ کې ديوګوني حزب د منځ ته راتګ لپاره دوهمه منشاء بېځ او بنياد ګڼي ځکه چې د دغه ډولو احزابو ارتباط دپارلمان او خلکو د رائي سره له اوله قطع شوي وي.

يوبل عالم دانيل لوي سلرپخپل کتاب(تطبيقي سياست) کې بيا د احزابو منځ ته راتګ په دريو کټګوريوتقسيم کوي(پارلماني،رياستي او خارجي)

۲جز: تاريخي ـ نزاعي نظريه :

دغه نظريه دلاپالمبارا او واينر برعکس ده او دماکس وبر،رکا او ليپست له نظرياتو سره هماهنګي لري.

د وبر له نظره دسياست اصلي موضوع "سلطه" ده او دي حزب هم له همدې نظره تعريفوي نومونړی زياتوي چې(حزب دسلطې او امتيازاتو دلاسته راوړولو وسيله ده) په نتيجه کې دي واي چې حزب يوه پخوانۍ پديده ده چې په مختلفو شکلونو سره پيداشوي دي چې دنمونې په ډول په قرون اولي کې دګلف "Guelfes" او ژبېلن "Gibelins" څخه يادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې او دغه ډله دپاپ دقدرت طرفداران او دوهمه ډله(ژیبلن) یې دامپراطورانو طرفداران و.
د وبر له نظره دېروني او نننی حزبونوترمنځ کوم فرق نشته دي واي چې نننی حزبونه دمخکینو حزبونوتطبیقي شکل دي چې ځانونه یې د دیموکراسي،انتخاباتو،عقلانیت او مدرنیت د ټولو اجزاو سره یې ځان برابر کړي دي، هغه څه چې ثابت پاتې کېږي هغه دسلطې مفهوم دي چې دهغې شکلونو تغیر کړي او دځان لپاره یې نوي قالبونه اختیار کړي دي.
د رکان او لیپست له نظره هم نوي سیاسي حزبونه دپخوانیواحزابو یو متحول او منظم شکل دي.دغه لیکوالان د اروپا دنوي تاریخ لاملونه دوه عمده انقلابونه ګڼي چې یو یې ملي اوبل یې صنعتي انقلاب دي. چې ملي انقلاب له یو پلوه دولت او کلیسا او له بل پلوه مرکزي او خواو شافرهنګ یې سره په مقابله کې اچول اوهمدارنګه صنعتي انقلاب هم له یوپلوه ښاري او اطرافي او له بل پلوه کارګر او کارفرما سر مخ کول.[4]
د دې نزاع دطرفینو څخه به چې هریو دمقابلې په جریان کې له منځه لاړ پاتې شوي بل یو به یې دحزب په شکل حضور وکړ.
دایټالیا پوهنتون استاد آنجلوپان ابلیانکو هم دتاریخي ټولنپېژندندې دتاثیرلاندې په دې عقیده دي چې هر حزب خپل خاص اوځانګړي تاریخ او همدارنګه خپلو افرادو پورې مربوطې ژنتیک نښانې لري. دهر حزب دژنتیک نښانو او نمونو دپېژندلو لپاره لازمه ده چې څو عمده خبروته توجه وشي

[4]: مایکل راسکین رابرت کورډ و جیمز میډیوریس او والټر جونز.(۱۹۸۹م). پولیټیکل ساینس ژباړه او لنډیز، ډاکټر محمد صدیق ظهیر،علامه رشاد خپرندویه ټولنه کندهار۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: دحزب جوړښت او پراخوالي ۲ ديوخارجي نهاد شتون ياعدم شتون والي چې وغواړي له حزب څخه دځان دمشروعيت په اړه استفاده وکړي ۳: دحزب په پيداښت کې دبنياد ګذارانو رول لکه بعضې چې دموسوليني دو ګل اويا ادنائر او ياهم ګاسپري دنفوذ لاندې رامنځ ته شول پس له دې ځايه ده چې نشو کولاي چې داحزابو لپاره يوثابته يا يوشان منشاء په اړه تصور وکړو. بلکې داحزابو دپيدايښت پرمختګ او تحول لپاره متعدد او متنوع شکلونه قبول کړاى شي.

دريم مبحث- دسياسي حزبونو خصوصيات:

سياسي حزب بايد حتمًا ديولړخصوصياتو لرونکې وي داسې به هم نه وي چې يو يادوه نفره دې راپورته شي او دګوند په نوم دې سياسي ژوند پرمخ بوځي او تر پايه دې همدا دوه نفره وي بلکې هرسياسي ګوند چې رامنځ ته کېږي حتمًا به يولړ ځانګړي خصوصيات لري چې ځينې يې مونږ دنمونې په ډول دلته بيانو.

۱جز: دخلکو ډله: سياسي ګوند دخلکو داسې ډله ده چې هغوي دهيواد په ټولومربطه مسأيلو کې(سياسي،اقتصادي،اجتماعي) سره يوشان فکر لري. کېداي شي چې د دوي ترمنځ معمولي اختلافات شتون ولري خوبياهم په عموم کې يو فکر لري او ديوې رأي لرونکو خلکو ډله وي.

۲جز: دقدرت لاسته راوړنه: دسياسي ګوندونو يوخاصيت داهم وي چې دقدرت دلاسته راوړنې لپاره هلې ځلې کوي او حکومتي نظام وچلوي او د دې ترڅنګ په عوامو کې دمحبوبيت دلاسته راوړنې لپاره بې نهايته کوشش کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳جز: ځانګړي(خاص) نظريات: هر سياسي ګوند خپل ځانګړي نظريات او اصول لري چې هغه دعوامو ستونزې اومشکلات دځان سره ياداشت کوي او دهغو لپاره دحل لارې پيداکوي ترڅو دعوامو ملاتړ حاصل کړي او سياسي اقتدار ته ځان ورسوي

۴جز:اساسي تنظيم: هر سياسي حزب داسي پدې ترتيب منظم شوي وي ترڅو دهيواد ټول وګړي ځان ته راجلب کړي د دې جلب کولو لپاره يوسياسي ګوند په داخل کې مختلفې څانګې او شعبې رامنځ ته کوي مثلاً دتبليغاتوشعبه،عواموسره دمرستې شعبه او داسې نورې . . . . . .

لازمه ده چې ديو سياسي ګوند څانګې دهيواد په ګوټ ګوټ کې وي او په هر کلي او کور کې ځان څرګند کې او همدارنګه دسياسي ګوند دزيات شهرت او پېژندنې لپاره ګوند په تبليغاتو او پروپاګندا باندې بې نهايته زور اچوي

۵جز دخپلې خوښې عضويت: دسياسي ګوندونو دخصيتونوڅخه يو خاصيت داهم دي چې په دې ګوندوکې ديوچاغړيتوب په خپله خوښه ده اشخاص هروخت کولاي شي دګوندعړيتوب له لاسه ورکړي هيڅوک يې دغړيتوب دترک ممانعت نشي کولاي

۶جز دقومي ګټوساتنه: هرسياسي ګوند دقومي ګټو دساتنې اوتحفظ لپاره هلې ځلې کوي او دخپلو سياسي ګټو په نسبت قومي ګټوته ترجيح ورکوي.[5]

بله داچې دهيوادنۍ مينې نه لرونکې دله سياسي ګوند نشي بلل کېداي.

[5]: نياز، عبدالوحيد.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقايسه يي، چاپ سوم، انتشارات يوسف زاده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم مبحث-دسیاسي احزابو درامنځ ته کېدو اغراض او مقاصد:

هره سیاسی ډله درامنځ ته کېدو سره سم یولړځانګړي مقاصد لري او دهغوي دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې کوي چې دهغوي له جملې څخه یې مونږ بعضې په لاندې ډول تر بحث لاندې نیسو.

۱جز: نظریاتي خوځښت(حرکت) : دبعضوسیاسي ډلوتشکېل دنظریاتو په اساس صورت نیسي لکه په اشتراکې هیوادونو کې دکمونیزم رامنځ ته کېدل همدارنګه په جمهوري نظام لرونکو هیوادونوکې هم نظریاتي ډلې رامنځ ته کېږي د دې ترڅنګ په هندوستان، پاکستان، انګلستان، ایټالیااو فرانسې کې هم دخاصو نظریاتو لرونکې سیاسي ډلې وجودد لري.

۲جز:اقتصادي حرکت: په دیموکراتیکو هیوادونو کې سرمایه داره طبقه دخپلو ګټو دساتلو لپاره دخپلو وسایلو په مرسته سیاسي ګوندونه جوړوي ، سیاستدانانو ته پیسې ورکوي ترڅو په دیموکراتیک حکومت کې یې دهغوئ ګټې ساتلې وي دخپلواجاره دارۍ دساتلو یا قایمولو لپاره سرمایدار په سیاست کې هم سرمایه ګذاري کوي او مفاد پرستې ډلې حکومت په مسلسل ډول په لاس کې نیسي. کاریګر او زحمت کښه طبقه دخپلو ټولنیزو حقوق دسرمایه دارو څخه دساتلو لپاره دهغوي په مقابل کې سیاسي حزب جوړوي. دسرمایه دار حمایت کوونکې سیاسي حزب ته کپیټالیست او دکاریګرو حزب ته لیبرال ویل کېږي.

۳جز مذهبي حرکتونه: بعضې سیاسي ډلې دخپلو مذهبي مقاصدو دلاسته راوړنې لپاره دسیاست ډګرته راداخلیږی لکه په مصر کې داخوان المسلمین سیاسي ډله همدارنګه په اندونیزیاکې دمسجومي ډله چې دمذهبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفاداتو دحفاظت لپاره رامنځ ته شوې ده همدارنګه په افغانستان، ایران،پاکستان،لبنان او دغه شان نورو هیوادونوکې دمذهبي بنسټونوپه اساس ډلې او تنظیمونه جوړ شوي دي.

۴جز قومي حرکتونه: ډېرې سیاسي ډلې شته چې دقوم دګټولپاره جوړې شوې دي هغوي دهیواد دازادۍ دحصول لپاره او له هیواد څخه د دفاع پخاطرکار کوي دنړۍ په ډېرو قومونو کې دهیواد د ازادۍ لپاره کوشش کوونکې ډلې جوړې شوې دي چې هغه دخپلو مقصدونو دحصول نه روسته هم دخپل هیواد دملي ګټوساتنه کوي. په اسیا،جنوبي امریکا او افریقا کې ډېري داسې ګوندونه وجود لري چې د ازادي د حصول لپاره کار کوي.

۵جز وختي (زماني حرکتونه): عمومًا په ازاد، خپلواک او دیموکراتیکو هېوادونو کې دوخت دغوښتنو لاندې ګوندونه منځ ته راځي او په فوري توګه قانوني دیموکراتیک او انتخاباتو په اساس دنوي حالاتو مطابق لایحه عملا ترتیب کوي او خپل فعالیتونه جاري ساتي لکه دپاکستان په تېره نیمه پېړۍ کې څو داسې خوځښتونه جوړ شوي دي چې دانتخاباتو څخه روسته بېرته له منځه تللي دي چې دوخت دضرورت له پوره کېدو څخه روسته ضرور نه ګڼل کېږي او له منځه ځي.

پنځم مبحث- دسیاسي حزبونو ځانګړې دندې:

داچې احزاب د دیموکراسۍ دملاتیر تشکېلوي نوځکه خو دنویو دیموکراتیکو حکومتونو لپاره د احزابو شتون یوضروري امر دي ځرنګه چې په ښې حکومتدارۍ کې د احزابوشتون حتمي دي نو احزاب چې یولړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص او ځانګړې دندې پرمخ بوځي چې دبال له نظره دحزبونو ځانګړې دنده دسیاسي زنده ګي متحد او باثباته کول دي همدارنګه مریام دسیاسي ګوندونولپاره پنځه ځانګړې دندې په ګوته کوي ۱:دانتخاباتي نوماندانو انتخاب ۲:دعمومي سیاستونولیکل ۳:په حکومت انتقاد کول ۴:سیاسي زده کړه ۵:دخلکو او حکومت ترمنځ پل . [6]

۱جز عامه پالېسي او رأیه: دنورو دندو تر څنګ دسیاسي ګوندونو یوه تر ټولو لویه اومهمه دنده دقدرت دګدۍ لاسته راوړل او اقتدار ته ځان رسول دي او تر بل هر هدف څخه دې هدف ته دځان رسولو لپاره بېحده هڅه او هاند کوي او دې هدف ته درسېدو لاره بیا دعوامو رأیه ده نوځکه خو سیاسي ګوندونه هم دعوامو رضایت په خپله پالیسي کې تر بل هر څه نه زیات په نظر کې نیسي او دخپلې پالیسي دتشکېل په وخت کې دعوامو رأیه او د دې ترڅنګ په هیواد دمختلفو فشارګروپونو رؤیې ته په کتو سره دخپلې پالېسي اصول داسې تشکېلوي تر څو یې دعوامو رضایت ټکې حاصل کړي وي

۲جز دانتخاباتومصروفیات: دکاندیدانو دانتخابولو نه وروسته اصلي جنګ شروع کېږي چې دهغې لپاره هر سیاسي حزب پوره تیاري نیسي بې دریغه پیسې استعمالیږي حتي چې یوعام کس نشي کولاي دانتخاباتو اخراجات په یواځې ځان تحمل کړي خپله کاندیدانو ته په انتخاباتو کې پاتې کېدل سختیږي،دانتخاباتو داعلان سره سم هره سیاسي ډله دخپلو تبلیغاتوسلسله شروع کوي دتحریرونو او تقریرونو په واسطه خلک خپل طرف ته را جزبوي ، عموماً دهرسیاسي حزب ترجماني دیو اخبار یا یوې

[6]: ملک،فاروق .(۱۳۶۶ش هـ). ملک،خرم، اصول سیاسات، ناشر جدید بک ډپو۸۳مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلې په شکل صورت نيسي چې دهمدې په واسطه دخلکو ذهنونه خپلې خواته اړه وي، دکتابچو،قلمونو،جنتريانو او اعلانونو په شکل خپل اساسي اصول ترخلکو رسوي.

انتخاباتو ته نژدې هر سياسي حزب دخلکو يو مشکل په نظرکې نيسي او خلکو ته دهغې دحل طريقه وړاندې کوي چې ترڅو دخلکو حمايت لاسته راوړي. دهغه شکل دحل لپاره جدي اقدام کوي.په برطانيه کې د۱۹۲۹ په انتخاباتوکې دبيکاري په مسله باندې لبرل او ليبر حزبونو خپله رايه وړاندې کړه. دانتخاباتو لپاره يولوي پروګرام جوړيږي کلي په کلي ښار په ښار دحزب مشر خلکوته تقريرونه کوي.عموماً هرسياسي حزب خپل حمايت کونکې ګروپونه لري چې دغه حمايت کوونکې ګروپونه د دې سياسي حزب اخراجات پوره کوي.

په برطانيه کې دکنزرحزب دسرمايداروله خواحمايه کيږي هغه ټول اخراجات چې د دې حزب په تبليغ اوجلسومصرف کيږي دسرمايدارودجيب څخه راځي ځکه چې دوی پوهيږي چې د دوي دشخصي ګټو حفاظت په همدې کې دي. [7]

۳جز حکومت جوړونه: دانتخاباتو په نتيجه کې چې کوم حزب کامياب شي دهغه حزب مشر دحکومت په تشکېل کې ونډه اخلي. په صدارتي نظام کې خلک په مستقيمه توګه خپل مشر ټاکي خو په پارلماني نظام کې چې کوم حزب زياتې رأيي لاسته راوړي دهغه حزب مشر صدراعظم جوړيږي. که کوم حزب ښکاره اکثريت لاسته رانه وړي نو دوه يا درې حزبونه مخلوط حکومت جوړوي.پدې حزبونوکې چې کوم حزب زيات

---

[7]: آلن ر ، بال .(۱۳۶۹ش هـ). سياست وحکومت جديد، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قوس۳۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤثر وي دهغه حزب مشر صدراعظم ټاکل کېږي. اقتدار ته رسېدلي حزب دخپل منشور مطابق حکومتي کارونه پرمخ بوځي او دخلکو دخوښي مطابق حکومتي نطام چلوي ترڅو چې د اکثریت حمایت ورسره وي په اقتدارباقي او کله چې داکثریت حمایت دلاسه ورکړي اقتدار به پرېږدي.

۴جز دحزب اختلاف قیام: که کوم حزب کامیاب شي دحکومت په تشکېل کې ونډه اخلي دنه کامیابېدو په صورت کې هغه خپلو کارونو ته بیاهم دوام ورکوي او دحزب اختلاف(مخالف حزب) ترنوم لاندې خپل کارونه پرمخ بوځي په پارلمان کې حزب اختلاف یومشر انتخابوي چې دهغه دحکومت په کړنو باندې نیوه کې کوي او دحکومت خامیانې په ګوته کوي. حزب اختلاف خپل خاص رول لري خلک دحکومت دغلطیو څخه خبروي او دخلکو ذهنونه خپل طرف ته د را اړولو لپاره بار بار کوششونه کوي. دیو صحیح او فعال جمهوریت لپاره یوقوي حزب اختلاف ډېر ضروري دي . یوفلسفي واي چې په یو هیواد کې دجمهوریت دتللو او وزن کولو لپاره یوقوي مخالف حزب ترټولو ښه تله او پیمانه کېداي شي. حزب اختلاف چې څومره خپلو کارونو ته زور ورکوي جمهوریت هغومره ورسره ځان قوي کوي.[8]

۵جز دخلکو او حکومت ترمنځ پُل: داچې حزبونه دخلکو سره سر اوکار لري اوخلک هم دګوندونو په اساس کولاي شي چې دخپلوحقوقوبرخمن شي همدغه سیاسي ګوندونه دي چې دحکومت توجه دخلکو خواته را اړوي پس په حقیقت کې همدغه ګوندونه د خلکو او حکومت ترمنځ دیوپُل حیثیت لري او کله چې ګوندونه دخلکو دحقوقو څخه حمایت کوي په

---

[8]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقتت کې ګوندونه خلکو ته دامفکوره هم ورکوي چې دوي يواځې ندي او دحکومت په وړاندې مطلق کمزوري هم ندي.

۶جز دسياست اجتماعي کول: دګوندونو دخصوصياتوڅخه يو هم دادي چې دټولني بېلابېلې ډلې سره يوځاي کوي نه يواځې دا چې دغه ډلې سره يوځاي کوي بلکې هغوي ته سياسي لوبه هم ور زده کوي ګوندونه خپلوغړوته دا ورښايي چې دخلکو په وړاندې څنګه وينا وکړي همدارنګه ګوندونه خلک کانديدانوته ورپېژني او همدارنګه غړوته ديوې غونډې اداره کول او د دې ترڅنګ د روغې جوړې او مصالحې لارې چارې هم ورښايي له همدې ځايه ده چې ګوندونه دخپلوغړو وړتيا پياوړې کوي اوخپل اعضاء سياست ته داخلوي او ورځني سياست نه دا چې ديوڅوکسانو په لاس کې پاتي شي بلکې سياست ته يوه اجتماعي اوټولنيزه بڼه ورکوي او دخولاسونو څخه يې باسي.

شپږم مبحث۔ دسياسي حزبونو طبقه بندي:

سياسي احزاب کولاي شو په څلورو برخو طبقه بندي کړو چې هر يو يې په جدا توګه ترڅېړني لاندې نيسو.

۱ : دسياسي احزابو طبقه بندي دپروګرام له حيثه: دپروګرام له مخې سياسي ګوندونه په ښي لاسي،چپ لاسي او منځنی ګوندونو باندې وېشل شوي دي د دې طبقه بندي ايجاد په فرانسه کې شوي دي اوهغه خلک چې په پارلمان کې به ښي لاس ته کېناستل ښي لاسي او هغه چې به چپ لاست ته کېناستل چپ لاسي به يې ورته ويل دښي لاس او چپ لاس لپاره کوم ځانګړي تعريف نشته بلکې دهيواد اوضاع ته په کتو کولاي شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعریف یي کړو مثلًا کېدای شي چې په یو هېواد کې ښي لاسي ګوندونه په بل هېواد کې چپ لاسي وي.[9]

په یو وخت کې چپ لاسي ګوندونه هغو ډلو ته ویل کېدل چې هغوئ غوښتل چې په مملکت کې سیاسي او بنیادي تغیر رامنځ ته شي او ښي لاسي ګوندونه هغو ته ویل کېدل چې په خپل هیواد کې یي دپخواني نظام حمایت کولو. د دوهم نړیوال جنګ څخه وروسته چې کله دوه بلاکه رامنځ ته شول یو یې شرقي اوبل یې غربي بلاک و غربي بلاک غوښتل چې سرمایداري نظام رامنځ ته کړي او شرقي بلاک غوښتل چې سوسیالیستي بلاک رامنځ ته کړي د دوو نظریو خاوندان و دسوسیالیستي نظریو خاوندانو ته به چپ لاسي ویل کېده او امپریالیزم نظرخاوندانوته به ئې ښي لاسي ویل. همدارنګه د دین او مذهب له لحاظه هغه خلک چې ددین اومذهب پیروي کوي ښي لاسي او هغه چې دسیکولر پیروي کوي چپ لاسي بلل کېږي .

۲: دسیاسي حزبونو طبقه بندي دنظم له حیثه: دنظم له حیثه بعضې داسې ګوندونه دي چې په هغه کې خلک په زیاته اندازه برخه اخلي چې دې ته عوامي ګوندونه هم واي.که څوک غواړي په دغه ګوندونو کې غړیتوب ترلاسه کړي دټولنې خلک پرې اعتراض نه کوي. د داسې ګوندونو دغړو تعداد زیات وي هرڅوک کولاي شي پرته له کومو موانعو نه ئې غړیتوب ترلاسه کړي او بل داسې ګوندونه دي چې دغړو تعداد یې لږ وي که څوک غواړي په ګوندونو کې برخه واخلي نو خاص شرایط

---

[9]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ،نشرقوس .۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري بايده هغه شرايط پوره کړي چې په دې اړه بايد دوه مهمي نقطې په نظرکې ونيول شي.

۱: د داسې ګوندونو سره يوه خاصه نظريه(ايډيالوجي) موجوده وي هغه څوک چې غواړي غړيتوب يې ترلاسه کړي دغړيتوب دترلاسه کولو په وخت کې ګوري چې دګوند د ايډيالوجي سره موافقه لري کنه.

۲: هغه څوک چې غواړي پدې ګوند کې غړيتوب ولري نو دوئ ګوري چې د دې ګوند نظم او دسپلين قبلوي کنه د دغه ګوندونو ګټې دادي چې ديوي خوا دشخص اړيکه دګوند سره ټينګوي او دګوند دنظرياتو او اهدافو دلاسته را وړلو کوشش کوي او پدې ګوندو کې نظم او ډسپلين ډېروي نيمګړتيا يې داده چې دغړو ساحه يې محدوده وي او اکثرا وختونو کې په انتخاباتو کې يې کرسۍ(چوکۍ) کمې وي غوره نمونې يې دکمونست ګوندونه دي.

مثال که دچېن په کمونيستي ګوندوکې هغه څوک چې عمريې له ۷ څخه تر ۱۴ کلونو پورې وي او غواړي چې د دې ګوند غړيتوب ترلاسه کړي نو پيش آهنګ جوانان ته يې معرفي کوي او د۱۵ څخه تر ۳۵ کلونو عمر لرونکې خلک دځوانانو دحزب بخش ته معرفي کوي چې دکمونيستي ځوانانو د اتحادئي په نوم ياديږي او کله چې يې عمر زياتيږي نو بيا کامل عضويت ترلاسه کوي خو بيا هم دوه نفره د دې ګوند غړي بايد د ده تضمين وکړي او له دې نه وروسته دګوند غړي جوړيږي او بيا په سياسي فعاليتونوکې برخه اخيستي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: دسیاسي احزابو طبقه بندي دکاري ساحې له حیثه: بعضې داسې ګوندونه دي چې دمملکت په سطحه کارونه اجرا کوي کاري ساحه یې ټول هیواد وي چې په منظم ډول خپل کارونه پرمخ بیایې او د دوی منشور او اساسنامه په ملي سطحه رامنځ ته کېږي او بعضې داسې ګوندونه دي چې دیوې منطقې لپاره کار کوي منطقوي نغارې ډنګوي او داسې ګوندونه په هماغه منطقه کې زیات محبوبیت لري د دې ترڅنګ جهانشموله احزاب هم شته که څه هم منشوریې یواځې په رامنځ ته کېدونکې هیواد کې رسمیت لري خو تاثیرات یې دومره پراخه وي چې دنړۍ په زیاتو هیوادونو کې دې ته ورته ګوندونه رامنځ ته کېږي او له دې ګوندونو څخه سرچېنه نیسي چې ښه نمونه یې د مصر اخوان المسلمین ګوند دي چې دنړۍ په ۷۴ هیوادونو کې څانګې لري.[10]

۴: دسیاسي ګوندونو طبقه بندي په حکومت کې دګډون له حیثه:

سیاسي احزاب په حکومت کې دګډون له حیثه په دریو برخو ویشو

۱: یو ګوندي سیستم ۲: دوه ګوندي سیستم ۳: څو ګوندي سیستم.

چې دادرې واړه سیستمونه به په راتلونکې فصل کې په مکمل ډول تشریح شي.

[10]: بویکو،ولادیمر.(۱۹۹۳م). دولت و اپوزیسیون در افغانستان،ژباړن عزیز اریانفر،بنگاه انتشارات میوند،کابل .۸۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷بحث: دسیاسي احزابو ګټي او نواقص:

لومړی جز- دسیاسي داحزابو ګټې:

۱- دعامه نظررامنځ ته کول : ګوند ولس ته دهیواد دمسایلو او وسایلو په هکله خبرورکوي او هغوی خبروي چې دمسایلو حل څه شی ده او وسایل باید په کومه طریقه استعمال او په کار واچول شي هغوی په مختلفو دلایلو سره عامه نظررامنځ ته کوي او دعامه نظر درامنځ ته کولو لپاره دمختلفو لارو څخه رادیو ، تلویزیون او اخبار څخه استفاده کوي دهیواد په مختلفوسیموکې دجلسو اومظاهرو په ذریعه سیاسي احزاب خلک دنوي معلوماتو څخه خبروي او عامه نظرخواهي رامنځ ته کېږي .

۲- سیاسي روزنه : سیاسي ګوندونه ولس دملکي مسایلو څخه خبروي او هغوی ته اصلي حقایق بیانوي دوی په خلکوکې دانتقادکولو احساس پیداکوي هغوی دخپلو فردي او ذاتي حقوقو او وجایبو څخه خبروي همدارنګه داساسي حقوقو دترلاسه کولو لپاره طریقي ور زده کوی چې په دې ډول دخلکو سیاسي روزنه او پالنه کېږي ګوندونه ملت دحکومتي اموراتو ، قانون جوړونې ، انتخاباتو باندې دانتقادکولو او دهغې طریقې ورته روښانه کوي په دې اساس ملت ته رایه ورکول ، دتاکنو اوکامیابی داصولوڅخه خبرتیا حاصلیږي . [11]

۳- د خلکو حکومت : موجوده او حاضر وخت د خلکو دور دی هر فرد په یوطریقه نه په یو طرقه د حکومت بازو دی ګوندونه د خلکو سره د خلکو د حکومت په جوړولو کی مرسته او کومک کوی خلک د خپلی خو

---

[11]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښی نماینده په خپله ټاکی او یو جمهوری حکومت جوړوی په مرکزی حکومت کی خپله شاملیږی نو په دی ډول په مرکزی سطحه د خلکو حکومت په پښو ودریږی .

٤- مخالف ګوند : د سیاسی ګوندونو په وجه معقول او متناسب جز پیدا کړی ، د واکمن یا په قدرت حزب پر پالیسیو باندی انتقاد کوی او خلکو لپاره د بهتره او غوره ترقی په برخه کی مدد ګار ثابتیږی . او عامه ذهنونه ویښوی ، حکومت د غلطو کارونو څخه را ګرځوی او مخنیوی یی کېږی . که چېږی حکومت بیا هم سیده او سم نه شو نو د ملت سره لاس ورکوی او د حکومت تخته را پرځوی . په پارلمان کی د صدر اعظم پر خلاف د عدم اعتماد رایه ورکوی او په نتیجه کی حکومت رخصتوی .

٥- غوره قیادت : هر ګوند په ټاکنو او انتخاباتو کی تر ډیره حده کوښښ کوی چه یو بهترین شخص نامزد کړی تر څو وکولی شی په ډیره اندازه رایی تر لاسه کړی په دی ډول ښه او د اهل اشخاص منتخب کېږی او یو غوره قیادت او رهبری را مینځته کېږی . افرادو ته د خپلو رایو د ښکاره کولو او ظاهرولو موقع او چانس په لاس ورځی . کوم خلک چه د بهتره انتخاب او استعداد درلودونکی وی خلک او ګوندونه هغوی د مشر په توګه انتخابوی او ټاکی یی . بلکه په ځینو وختونو کی هغه د خپل لیاقت او استعداد پربنا خود بخوده مشر جوړیږی .

٦- یوالی او همکاری : سیاسی ګوندونه د خپلو کارکونکو په مینځ کی یووالی او همکاری راپیدا کوی او همدارنګه څو ګوندونه سره یو ځای کېږی یووالی او همکاری رامنځته کوی چه په دی ډول په ټولو کارکونکو کی ترتیب او نظم پیدا کېږی .دګوندونو پر اساس خلک مختلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظرونه اختیاروی،که چېړی ګوندونه اتحاد وکړی نو خلک هم د یووالی سوچ پیدا کوی ، نو ګوندونه دی چه په خلکو کی یووالی اوسیاسی پوهه راپیدا کوی چې په دی ډول دخلکودنظم سبب ګرځی.[12]

۷- مسؤلیت : کله چی یو ګوند قدرت ته ورسیږی نو دا ورته معلومیږی که چېړی دوی خپل مسؤلیتونه پوره نه کړی نو په راتلونکو ټاکنو کی دوی رایی نشی تر لاسه کولی . د دی لپاره هغوی خپل کارونه په پوره مسؤلیت سرته رسولو کی پوره کوښښ کوی .

۸- قوی حکومت : قدرت لرونکی ګوند همیشه د ملت د حمایت څخه برخمن وی .ځکه چه هغه دملت دطاقت په واسطه دقدرت ګټونکی شمیرل کېږی ،ددی لپاره دهیڅ یو انقلاب او پاڅون خطر نه احساسیږی نو پدی اساس هغه یو قوی حکومت دی .

۹- بشرغوښتنه :مخالفت دبشرفطری غوښتنه ده سیاسي ګوندونه دا غوښتنه پوره کوی .خلک په مختلفو ګوندونو کی شاملیږی او خپل اختلافی مسایل بیانوی هر ګوند د ګوندی مفادافتو او ګټو لپاره کار کوی .

دوهم جز: دسیاسي داحزابو تاوانونه:

۱- نادرسته وفاداری : د هر ګوند کارکونکی د خپل ګوند د غلطی یا صحیح خبری څخه دفاع کوی او د نورو ګوندونو کارونه غلط ثابتوی د دی ډول فکر په وجه په زینو وختونو کی ډیری ملی ګټی د شخصی ګټو قربانی کوی .

---

[12]: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ).حقوق اساسي مقایسه يي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده۷۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- دملی یووالی خاتمه : د خلکو په منځ کی مختلفی مخالفی سیاسی ډلی جوړیږی تر یوځو بل ته د شکست په ورکولو کی همیشه اماده وی . په دی ډول سره په هیواد کی نفرت ا و تفریق ،هرج او مرج پیداکیږی او حتی د کورنیو جګړو سبب ګرځی .

۳- د نظر د ازادی نقصان: د هر ګوند نماینده خپل د ګوند په هره معامله کی دفاع کوی البته دا دهغه مجبوری ده هغه د دی خبری خلاف او په مخالفت کی نه واقع کیږی دا ځکه چه دا د هغوی مجبوری ده نو په دی اساس ویلی شو چی د نظر آزادی ختمیږی .[13]

٤- اخلاقی کمزورتیا: هر ګوند بل ګوند ته د شکست ورکولو لپاره د بیلابلو لارو او طریقو څخه استفاده کوی چی په دی کی رشوت ، لالچ ، بي ایمانی او نور شامل د دی سره د خلکو اخلاقی حالت خرابیږی.

٥- عهده داری : د سیاسی ګوندونو هر هغه غړی ته وزارت ورکول کیږی کوم چه د ځان سره یو تعداد افراد او اشخاص لری او هر ګوند دا غواړی چی هغه چا ته وزارت ورکړی کوم چی د ځان سره یوه ډله خلک لری کیدی شي هغه اهل د کار وی او یا نه وی هر غړی دا غواړی چی هغه خپلو پلویانو ته زیاتی چوکی ورکړی تر څو د هغه رایی پخي شی او همدارنګه د دی سره خوش باوری زیاتیږی .

٦- ناوړه مداخله : هر واکمن ګوند خپلو کارکونکو ته په ناوړه ډول مفادات ورکوی او په انتظامیه کی بی ځایه مداخله کوی د ځنو کارکونکو

---

[13]: شینواري،بشارت الله. (۱۳۹۴ل).عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علوموپوهنځی .۹۴مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې پوره کوی سیاسی ګوند خپلو کارکونکو ته بیلابیل جوازونه ، د ذخایرو دندی او کمپنی ورکوی .

۷ـ مفادات یا ګټی : سیاسی ګوندونه چی قدرت ته ورسیږی د هغه خلکو د ګټو لپاره کار کوی کوم چی په ټاکنواو یا د ټاکنو په دوران کی یی د هغوی مرسته کړی وی . او همدارنګه د ملی ګټو پر ځای شخصی ګټو ته ترجح ورکوی څرنګه چی د نور ملت په تاوان تماميږی .

۸ـ زیات مصارف : سیاسی ګوندونه او حکومت د ټاکنو پر وخت لوی مصارف کوی تر څو په راتلونکی کی حکومت جوړ کړی . سیاسی ګوندونه په کروړونو روپی په اشتهاراتو ، د رایو په اخیستلو (په پیسو باندی د رایو رانیول) ، غونډو ، رشوت او دوکی لپاره مصرفوی . څرنګه چی د غریبو هیوادونو لپاره ممکن نه دی .

۹ـ ګمراهی : ځینی وختونو کی سیاسی ګوندونه خلکو ته غلط معلومات ورکوی نو هغوی ګمراه کوی د خپلو شخصی ګټو لپاره یی استعمالوی مثلاً په ۱۹۷۰ م کال په ټاکنو کی په شرقی پاکستان کی عوامی لیګ خلګو ته غلط او نادرست معلومات ورکړل او هغوی یی ګمراه کړل نو په دی اساس شرقی پاکستان (بنګله دیش) رامنځته شو.[14] (۲ – ص ، ۲۳۹ – ۲۴۳)

۸بحث: دسیاسي احزابو اهمیت:

سیاسي حزبونه په یو جمهوریت کې دبنیادي ستنو په شان رول لوبوي دجهوریت نوي نماینده ګان د دې تقاضا کوي چې زیاتې ابادي مستقیما

[14]: بشریه ،حسین. (۱۳۷۰ش هـ). اموزش دانش سیاسي، نشر نګاه معاصر.مخ ۲۳۹-۲۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون جوړونه نشي کولاي ، دنماینده ګانو غوره کول،دپارلمان تشکېل،حکومت جوړونه او دهمدې قسم نور سیاسي کارونه پرمخ نشي تللاي که سیاسي حزبونه موجود نه وي زیات مشکلات پیدا کېږي همدا سیاسي حزبونه خلک دخپل قوم له مهمومسائلو خبره وي او په جمهوریت کې دخپل خاص رول په اړه دوئ ته خبر ورکوي په جمهوریت کې داکثریت حکومت وي او د سیاسي حزبونو نه غیر د اکثریت درائې او نظریې معلومول ناممکنه ده حزبونه دخلکو په وړاندې دهیواد په مهمو مسلوباندې خپلې خپلې نظریې وړاندې کوي چې دکوم حزب سره دخلکو دمشکلاتو دحل لپاره ښه طریقه موجوده وي هغه حزب دخلکو اعتماد او باور لاسته راوړي او حکومت جوړه ونه کې ونډه اخلي په پارلماني نظام کې حکومت هغه چاته سپارل کېږي دکوم حزب چې په پارلمان کې اکثریت نماینده ګان ولري که دپارلمان دنماینده ګانو انتخابول دحزبونو په بنیاد سره نه وي نو نماینده ګانو به خپلواک کاندید په طور پارلمان ته ځان رساو نو دنماینده ګانو په غوره کولوکې به ډیر ځنډ کېده د وزیر اعظم د انتخابولو تر دې سېوا بله دحل لاره نلري چې دپارلمان انتخابات دحزبونو په بنیاد تر سره شي او داکثریت حزب والا مشر وزیر اعظم مقرر شي.

دسیاسي حزبونو داهمیت په باره کې بعضې لیکوالان داسې وایې :

Lowellوایي دسیاسي حزبونو دنه موجودیت په صورت کې دټولنیز حکومت تصور هم نشي کېداي ځکه چې دحکومت اختیارات دخلکو داکثریت په خوښه باندې یوې خاصې ډلې یا حزب ته ورکول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mac Ivel وایی دسیاسي حزبونو دوجهې په اصولو باندې خلک اتفاق ته رسیږي او پالیسي خپلې اخري درجې او اخري حد او منزل ته ځان رسوي دپارلمان ټول نظام د سیاسي حزبونو دپیدابښت څخه روسته پیدا شوي دي که سیاسي حزبونه نه واي نو پارلماني نظام او د دې ادرې به هم نه واي دهمدې ادارو په واسطه یو حزب اقتدار ته رسیږي.

خو بعضې لیکوالان سیاسي حزبونه دجمهوریت لپاره نقصان بولي لکه روسوواي:

سیاسي حزبونو ته هیڅ ضرورت نشته او دخلکو رائي دي مستقیما ظاهري شي خو دسیاسي حزبونو دموجودیت په صورت کې عام اختیارات بیا ناممکنه خبره ده بعضي نو رفلاسفه هم سیاسي حزبونو والا سیستم نه خوښوي.

د سیاسیت پوهانو له ډلې څخه جورج واشنګټن دسیاسي حزبونو په خلاف خپله رائیه ورکړي ده او دامریکا خلکوته یې دحزبونودسستم نه دلري اوسیدو فکرورکړی دي هغه په دي باور دي چې دسیاسي حزبونو سیستم دعامه او قومي ګټو دسالمیت لپاره تاواني او نقصاني دي.

بعضي سیاسي حزبونه او اداري دبعضي ناوړو عملونو سره سره هم ډیر ضروري او مهم دي د روسو او جورج واشنګټن او داسي نورو خلکو دسیاسي حزبونو نه خووښول په خپل ځاي خو دموجوده سیاسي نظام دپاره نه صرف دسیاسي حزبونو ضرورت ډیر زیات لیدل کیږي بلکې دهغوي مؤثر فعالیت هم ډیر ضروري دي.

دجمهوریت او سیاسي حزبونورابطه دومره نژدي دي چې ورته لازم او ملزوم ویلاي شو او دجمهوریت قیام دسیاسي حزبونو په واسطه کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حزبونه هم په جمهوریت کې خپلې سترګې خلاصوي په یو هیواد کې دسیاسي حزبونو وجود د دي خبري هنداره ده چې خلکو ته دخپلي راي ورکولو او متحده اقدام اجازه ورکوي که جمهوریت نه وي او په یو هیواد باندي دیو پاچا امر چلیږي نو خلکوته به یو ځل دخپل نظر موقع ورکول کېده دواړه به همدا کوشش کوي چې په هیوادکې سیاسي کارونه په سمه توګه کنترول کړي په امریت کې صرف یو حزب وي چې د زړه له کومي د خپلو کارونو حمایت کوي مخالفینو ته دظلم او تشدد په واسطه جزا ورکوي. په همدي قسم جمهوریت سیاسي حزبونه منځ ته راوړي . که په جمهوریت کې سیاسي حزبونه نه وي نو داسي اداره به نه واي چې دخلکو له رایو څخه خبر واخلي ، نه به چا دخلکو رهنمایي کوله او نه به ورته دسیاسي تربیي موقع لاسته ورتله، سیاسي حزبونه خلکو کې مختلفي نظریي خپروي کومه رایه چې دخلکو خوښه شي نو اقتدارته رسیدلي حزب په همغو رایو خپله پالیسي په مخ وړي دا یو نفسیاتي او فطري اصل دي چې دتمامو خلکو ذهن په یو طرف باندي متحد نه وي.

دهر شخص خوښه او ناخوښه او دهغه سوچ دنورو څخه مختلف وي هغه مشکلات د خپل نظر له نګاه ګوري کله چې په دي مسلو دځو نفرو نظریه متفقه شي نو هغه یو ګروپ جوړوي که د دوي سوچ او نظریه په عوامو کې اکثریت پیدا کړي نو اقتدار ته رسیدلي شي دمختلفو ذهنونو او سوچو پر اساس خلک په مختلفو ټولګیو ویشل کېږي دسیاسي لحاظه همدا سم اتحاد سیاسي حزبونه منځته راوړي. په هم نظره خلکو کې اشتراک پیداشي او دخپل قوم دکامیابي لپاره کار کوي د اکثریت په سوچ او فکر کې دیو خاص حزب ګټه په نظر کې نه وي ټولنیز نظام زمونږ دسیاست لپاره جز

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاینفک دي دهغه دقوي تنظیم ډېر ضرورت لیدل کېږي. که چېرې دبي تعلقه او بي نظمه سیاسي حزبونه جوړ شي چې د اصل پرستي پرځاي موقع پرستي ته ترجیح ورکوي کار کوونکي اشخاص یې مخلص نه وي دجمهوریت دلاري اغزي جوړیږي . دجمهوریت دارمدار په باامنته سیاسي حزبونو پوري تړلي دي. دقوي سیاسي حزبونو په موجودیت کې قوي سیاسي نظام رامنځ ته کېدای شي.[15]

پاکستان کې جنرال ضیاءالحق په کال ۱۹۸۵ په غیر حزبي ډول انتخابات تر سره کړل چې په مکمله توګه ناکام او نقصاني وو، هر کاندید په خپل ذاتي حیثیت سره په انتخاباتو کې ونډه واخیسته، انتخاباتي مصارفو دکاندیدانو ملا ور ماته کړه دسیاسي حزبونو په نه موجودیت کې کاندیدان د انتخاباتو ټول مصارف پخپله ذمه اخلي ، منتخب شویو کاندیدانو په مقننه قوه کې دکاندید وزیر اعظم محمد خان جونیجو په حق کې خپل وټونه واچول دکاندیدانو دمطمئن کولو لپاره دهغو ښه نوازش وشو بعضو ته یې یو څه مادي شیان هم ور وبښل دسیاسي حزبونو دنه موجودیت په صورت کې دحکومت په جوړونه کې زیات مشکلات رامنځ ته شوی همدا وجه وه چې په ۱۹۸۸ کې انتخابات دسیاسي حزبونو په بنیاد تر سره شول دپاکستان د دي مثال څخه واضح شوه چې د جمهوري ادارو دمناسبي کار کرده ګي لپاره دسیاسي حزبونو موجودیت ته اشد ضرورت لیدل کېږي

Parties are inevitable No free country has been without them they bring order out of the chaos of a multitude of the voters.

---

[15]:نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس . ۱۰۵مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

حزبي نظامونه:

دنړۍ په مختلفو هیوادونوکې مختلف حزبي نظامونه وجود لري لکه دوه حزبي نظامونه،څوحزبي نظامونه او همدارنګه یوحزبي نظام چې هریو یې په خلاصه ډول مطالعه کوو.

مخکې ترهرڅه لازم دي چې لومړي خپله حزبي نظامونه وپېژنو :

دهغو حزبونو مجموعه چې په انتخاباتو کې شراکت کوي،پارلمان ته لار پیدا کوي او حکومت په لاس کې اخلي دیو هیواد حزبي نظام بلل کېږي.

په عموم کې مونږ دوه نوع حزبي نظامونه پېژنو چې یو یې رقابتي حزبي نظامونه او بل یې غیررقابتي حزبي نظامونه دي او د دواړو له جملې څخه تنها رقابتي حزبي نظامونه دیموکراتیک ګڼل کېږي او غیر رقابتي او یوحزبه نظام دیموکراتیک نه ګڼل کېږي چې هر یو به یې په دې توګه وڅېړو.

۱مبحث- رقابتي حزبي نظامونه:

پدې نوع نظامونو کې حتمًا داحزابوتعداد دیو څخه زیات وي او همدغه احزاب پخپل منځ کې سره رقابت لري چې په دوه ډوله دي چې یو حزبي او دوه حزبي نظامونه دي.[16]

---

[16]: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل). عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علومو پوهنځی .۹۹مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱جز: دوه حزبي نظامونه:

دوه حزبي نظامونه په حقیقت کې دیو څو حزبي نظام څخه عبارت دي چې په دې ډول نظامونو کې دسیاسي صحنې اصلي لوبغاړی دوه حزبه وي چې دغه دوه ډوله نظامونه په حقیقت کې په انګلستان کې رامنځ ته شوي دي چې د ویګ او توري بیا لیبرال او محافظه کار او باالاخره کاریګر او محافظه کار احزاب رامنځ ته کېږي په انګلستان کې اول دوه حزبه (محافظه کار او لیبرال دشلم قرن په اوله ربع کې درې ګونې حزبي نظام چې محافظه کار،لیبرال او کاریګر احزابو څخه تشکېل و او باالاخره کاریګر حزب په کامله توګه دلیبرال ځاي نیسي او دوه ګوني حزبي نظام رامنځ ته کوي چې محافظه کار او کاریګر دي نو له همدې کبله دوه حزبي نظام کم او زیات په انګلستان کې رامنځ ته شوي دي په دوه حزبي نظامونو کې دثالث کوچني حزب اویا موقت ایتلاف شتون هم امکان پذیره وي دمثال په ډول دلیبرال ګوند تر اوسه هم شتون لري که څه هم دعوامو په مجلس کې کوم اهمیت نلري د امریکا په متحده ایالاتوکې دیموکراتان او جمهوري غوښتونکې دوه اصلي حزبونه دي که څه هم بعضې کم اهمیته نور کوچني احزاب هم شتون لري د دوه حزبي نظامونو قاطعیت او شفافیت د دې سبب شوي چې اکثره سیاست پوهان اوس دوه حزبه دښي او بهترینې زنده ګي لپاره اصلي لامل ګڼي.

۲جز-څوحزبي نظامونه:

هغه نظام ته ویل کېږي چې په هغه کې دسیاسي صحنې اصلي لوبغاړي له دوه حزبونو څخه زیات وي په دغه ډول نظامونو کې څو حزبونه له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبله چې په یواځې ډول هیڅ ګوند نشي کولاي چې اکثریت لاس ته راوړي ، نو یو ایتلافي حکومت جوړه وي که څه هم د دا ډول زیاتو احزابو شتون په حقیقت کې د دیموکراسۍ دپلې کولو لپاره ترهرڅه ښه لاره ده ځکه چې دلته رایه ورکونکې د دوه ډلو دفکر پابند نه پاتي کېږي او مجبور ندي چې حتمًا به دیو دفکر سره ځان عیاره وي ، بلکې دلته مختلف ګوندونه چې دمختلفو افکارو لرونکې وي وجود لري او رایه ورکوونکې کېداي شي چې دیو نه یو ګوند دافکارو سره موافقه ولري ولې دسیاسي ثبات له نظره دمتعددو احزابو شتون پخپله یوه منفي نقطه ده دغه ډول نظامونه اکثره په ایټالیا او فرانسه کې وجود لري او هیڅ کله هم په ایټالیا کې دحکومتونو عمر یو کال ته نده رسېدلې دفرانسې په دریم او څلورم جمهوریت کې دحکومتونو عمر دشپږو میاشتو څخه نده زیات شوي په سرعت سره دحکومتونو بدلون دهیواد په اداره کې دتزلزل سبب کېږي او دبې نظمي زمینه مساعده وي.[17]

۲مبحث: غیر رقابتي حزبي نظام:

۱جز:یو حزبي نظام:

له هغه نظام څخه عبارت دي چې دحکومت ټولې واکې دیو حاکم حزب په لاس کې وي په دغه ډول نظامونو کې د دیموکراسۍ یوه مهمه برخه (رقابت) وجود نلري او یو حزب ټول اختیارات په لاس کې لري د دغو نظامو بعضې طرفداران واي چې یو حزبي نظام کې عیننآ لکه دیوې

[17]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس ۹۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ جوړښت اونظام لري څرنګه چې کورنۍ په طبعي شکل پيدا کېږي نو ځکه يوحزبي نظام هم طبعي نظام دي او په بعضې يو حزبي نظامونو کې ديو ګوند ترڅنګ نور رقيب ګوندونه هم وجود لري ولې سياسي صحنې ته درسېدو امکان يې هيڅ هم نه وي ځکه ټول قدرت ديو حاکم حزب په لاس کې وي او دغه نور کوچني ګوندونه په اسانۍ سره سرکوبه وي د دغه ډول نظامونو مثال په پخواني شوروي اتحاد کې دکمونيست حزب اولني يو حزبي نظام دي همدارنګه د اول نړيوال جنګ نه روسته ترکېه،المان،ايټاليا،هسپانيه،پرتګال او دنړۍ څو نورو هيوادونوکې هم يو حزبي نظام حاکم شوهمدارنګه په کمونيستي چين،يوګوسلاويا،چکسلواکېا،رومانيا،بلغارستان، مجار ستان اوڅو نورو هيوادونو کې هم يو حزبي نظام يا دکمونيست حزب تر رهبرۍ لاندې متحدې جبهې وجود لري.

۲جز-ديو حزبي نظام خصوصيات:

۱: يوحزبه آمريت: پدې نظام کې قانونآ ديو حزب دجوړېدو اجازه وي دنورو حزبونو دتشکېل موقع نه وي همدا يو حزب د ټولو اختياراتو مالک وي دحکومت ټولې ادارې لکه انتظامي مقننه ،عدليه دهمدې حزب ترلاس لاندې خپل کارونه په مخ وړي په روسيه کې سپيريم سويټ قانون جوړونه کوله اودقونسل ټول انتظامي کارونه پرمخ وړل چې داټول دکمونيست حزب په هدايت ترسره کېدل ډاکټر فايز ليکې چې دکمونيست حزب د مرکزي کمېټې درايو مطابق عمل کېږي سيريم سويټ به دهغه قوانينو چې مرکزي کمېټې به ورته وړاندي کول توثيق کاو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا وجه ده چې په کال کې دهفتې ،نيمي هفتي په اجلاس سره د روس په شان وسيع ترين هيواد دقانو سازي ټول اومور ترسره کېدل.

۲: په اظهار باندي پابندي: دخلکو ته د رايو داظهار هيڅ حق نشته که کوم فرد يا ګروپ په امريت تنقيد ونيسي نو سخته سزا ور کول کېږي تر دي چې که دحزب کوم شخص داختلاف جرآت وکړي نو کتل کېږي معوملي اختلاف هم دغداري مترادف ګڼل کېږي.

۳ : واحد نامزاد: په يو حزبه نظام کې انتخابات دنمايش لپاره کېږي. په روسيه کې خلکو ته مختلف نماينده ګان نه وي حزب دکمونيست حزب نامزاد شخص وي چې خلک دهغه په حق کې يا خلاف رايه اچونه کو ي.

۴: دحزب د ارکانو محدوديت: دجمهوري حزبونو دنظام په شان په يو حزبه نظام کې هم هر اتباع ته دحزب د شموليت موقع په لاس نه ورځي. دحزب کفيت ترمخصوصو خلکو پوري محدود وي چې دوي هم د ډير سختيو روسته په حزب کې شاميليږي.

۵: غير ذمدار حکومت: يو حزب خلکو ته ځواب نشي ورکولاي او نه هم د اکثرثت مطابق خپله پاليسي پر مخ بيولاي شي دوي عوامو ته هدايت کوي او هغوي د اصولو مطابق په ژوند تيرولو باندي مجبوروي او حزب په ټولو اومورو باندي نظر کوي.

۶: دقدرونو فقدان: جمهوريت،ازادي او تنفيذ په نامه کوم عنصر موجود نه وي له حقيقي جمهوري
قدرونو نه معاشره خالي وي او د خلکو د ذهنونو په نشونماکې کمي وي.[18]

---

[18]: نياز، عبدالوحيد.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقايسوي، چاپ سوم، انتشارات يوسف زاده ۷۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳مبحث ـ د دوه حزبي نظامونو ګټې او نواقص:

۱ جز: د دوه حزبي نظامونو ګټې:

په دوه حزبي نظامونو کې چون ټول وزیران دیو حزب (حزب اکثریت) څخه وي نوځکه دخورا استقامت څخه برخورداره وي اویوه باثباته کابینه جوړه وي دباثباته کابینې په اساس دحکومت ثبات هم ډېر وي او داسې هم ندي لکه چې په کثیرالحزبي نظامونوکې چې هرحزب د وزارت دچوکۍ دلاسته راوړلولپاره هڅه کوي او حکومت یونوعه کمزوري سره مخ کېږي.

په دوه حزبي نظامونوکې د دیموکراسۍ تمثیلونکې یو واقعي نظام رامنځ ته کېږي او خلک په اسانۍ سره خپل نماینده ګان ټاکې او دزیاتو سیاستونو ښکار نه ګرځي د دې سره چې په دوه حزبي نظام کې د دیموکراسۍ یو واقعي تمثیلونکې نظام رامنځ ته کېږي ترڅنګ یې یو قوي اپوزیسیون (مخالف حزب) هم رامنځ ته کېږي چې دحکومت کړنې او نیمګړتیا وې په خورا دقت سره څاري.

لاسکې د دوه حزبه نظام دښه والي په هکله واي چې (دوه حزبه نظام یواځینۍ لاره او طریقه ده چې خلک کولاي شي دانتخاباتو په دوران کې په مستقیم ډول خپل حکومت انتخاب کړي)

د دوه حزبي نظامونو بله ګټه داده چې پدې ډول نظامونو کې هرڅوک دمسؤلیت احساس کوي او لکه کثیرالحزبي نظامونه داسې نه وي چې یو پربل باندې ملامتیا ور اچوي او هر څوک خپل ځان پاک او بې مسؤلیته ګڼي ولې په دوه حزبي نظام کې همدا دوه حاکم حزبونه مسؤل دي نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هریو ځان شرمنده ګي څخه ساتي او کارونه په ښه دقت سره مخ پر وړاندې بیا يي.[19]

۲جز: د دوه حزبي نظام نواقص

د دوه حزبي نظامونو يولوي نقص دمقننه قوې د اعتبار له منځه وړل دي ما نا دا چې په دوه حزبي نظام کې اجرايه قوه په مقننه قوې غلبه پيدا کوي او د مقننه قوې اعتبار په شدت سره له منځه وړي، او درآيې ورکونکو لپاره صرف دوه نظريې موجودې وي اويوه غير ديموکراتيکه فضا رامنځ ته کوي دهيواد وګړي صرف په دوه حزبونو پورې محدود پاتې کېږي او د وګړو هغه مفادات چې د دې حزبونو دحلقې څخه دباندې وي همداسې پاتې کېږي او عام وګړي ورته رسيده ګي نشې کولاي پداسې حال کې چې په کثيرالحزبي نظامونو کې کېداي شي چې يو نه يو حزب هغه غوښتنو ته رسيده ګي وکړي او دخلکو ضروريات رفع شي.

په دوه حزبه نظامونو کې اکثره د اوسني فکر خاوندان ځان لوړ صلاحيت ته نشي رسولاي ځکه چې د حزب پخواني مشران ورته دصلاحيتونو داظهار موقع نه ورکوي همدارنګه دغه حزبونه مداومت پيدا کوي او پدې متيقين وي چې نور احزاب ورسره شتون نلري نوځکه هغه پالېسي چې دوي جوړه کړې عملي کوي او د قوم ذهنونو څخه استفاده نه کوي نو ځکه خو کېداي شي چې پدې نوع نظامونو کې کوم نوښت رامنځ ته نشي او د دې ترڅنګ دملت دمغز څخه هيڅ استفاده نه کېږي نو ځکه خو هم د دې امکان شته چې دخلکو ذهنونه د رکود سره مخ شي ، په دوه حزبه

---

[19]: بويکو،ولاديمر.(۱۹۹۳م).دولت واپوزيسيون درافغانستان،ژباړن عزيز اريانفر،بنګاه انتشارات ميوند،کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامونو کې یواځې د دوطبقو یا د دوفکرو والا قدرت ته رسیږي او کېداي شي چې دعوامو یوه برخه دیو فکر سره هم علاقه ونلري نو ځکه خو عدالت پکې په ښه توګه نشي تآمین کېدلاي ولې په کثیرالحزبي نظامونو کې بیا کېداي شي چې عوام دیو حزب سره نه دبل حزب سره خوبه همنظره وي ځکه هلته خورا حزبونه او خورا زیات افکار موجود وي.[20]

په هر حال اکثره علماء دڅوحزبي نظامونو څخه بیا هم دوه حزبي نظام په مراتبو بهتر ګڼي او دلیل دا راوړي چې په دې نوع نظامونو کې دیو قوي اپوزېسیون په شتون کې چې د دیموکراسی دتحقق سازمانونو څخه یو مهم سازمان دي دهیواد پرمختګ په ښه ډول امکان پذیره دي.

۴مبحث:د څو حزبي نظامونوګټې او نواقص:

۱جز دڅو حزبي نظامونو ګټې: سره د دې چې څو حزبي نظامونو په کلي ډول خپل اهمیت دلاسه ورکړي دي ولې بیا هم دیو لړ مزایا وو څخه برخمن دي د دوه حزبي نظامونو نواقص په حقیقت کې دڅو حزبي نظام مزایاوې دي لکه په څوحزبي نظامونو کې چې کله دڅو احزابو څخه حکومت جوړیږي د اجرایه قوې دیکتاتوري ختمیږي همدارنګه مقننه قوه خپل استقلال پیدا کوي عوامو ته په پارلمان کې دخپلې خوښې د استازو د انتخاب زمینه مساعدیږي همدارنګه دعوامو لپاره په پارلمان کې خپل مدافعین پیدا کېږي عدالت برقراریږي دعوامو منافع تآمین کېږي د دې ترڅنګ دعوامو ذهنونو څخه ښه سالمه استفاده هم کېږي .

---

[20]: این قلي یور.(۱۳۹۰ش هـ).دکتر،جامعه شناسي سازمان ها، تهران .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲جز دڅو حزبي نظامونو نواقص: د دوه حزبي نظامونو ښه والي په حقيقت کې د څوحزبي نظامونو بدوالي دي په هرحال د څو حزبه نظام بدوالي دارنګه بيانولاي شو.

څوحزبي نظامونه کې دهېواد مقننه قوه د دسيسو ښکار ګرځي.

په څوحزبي نظام کې په دايمي ډول دحکومت بې ثباتي وجود لري چې دغه بې ثباتي دحکومت اداري کارونوته زيان رسوي.

ديو قوي مخالف حزب (اپوزيسيون) دزياتو حزبونو په شتون کې څرنګه چې لازم دي هغه شان رشد او توسعه نه پيدا کوي.[21]

دريم فصل

دفشار ګروپونه:

دفشار ګروپونه، ذي نفوذه ډلې،منفعتې ډلې او عقيدتي ډلې په عموم کې دفشار ګروپونو مختلف عناوين دي مګر بعضې ليکوالان دهغوی ترمنځ فرق ته قايل دي چې وروسته به يې واضح کړو.

دحزبونو او فشار ګروپونو ترمنځ دوه مهم او اساسي فرقونه وجود لري.

يو يې داچې سياسي احزاب درسمي سازمان او جوړښت لرونکې وي چې دفشار ډلې په رسمي توګه د داسي جوړښت په لرلو مکلفې ندي.

---

[21]: کويتي،مجله المجتمع .(۱۳۷۹ش هـ).احزاب اسلامي ومشارکت پارلماني،ژباړن، محمد ملازاده ، نشر احسان ، تهران .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم داچې سياسي احزاب په ښکاره او رسمي توګه دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې کوي پداسي حال کې چې دفشار ګروپونه دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره په ښکاره توګه فعاليت نه کوي د دي ترڅنګ دفشار ګروپونو اوسياسي احزابو تر منځ يو سلسله فرقونه شته چې په ځانګړي عنوان کې به يي بيا په خپل نوبت سره مطالعه کړو.

دفشار ګروپونو جوړښت نه لرل د دي ګروپونو مطالعه سخته کړي ده په ځانګړي ډول د دي ګروپونو متعدد والي.

لومړی مبحث- دفشار ګروپونو تعريف او دهغوي متشکله عناصر:

دفشار ګروپونه هغه سازمان دي چې د خپلو منافعو د دفاع لپاره په دولتي او عمومي قدرت باندي فشار راوړي تر څو دهغوي تصميمونه دخپلو منافعو سره عيار کړي او يا هم دمشترکو هدفونو لرونکې اشخاصو يوځای والي چې دخپلو هدفونو دتحقق لپاره دسياسي لاري څخه چې په عمومي قدرت باندي نفوذ ولري هلې ځلې کوي [22]

زيګلر دفشار ګروپونه دارنګه تعريفوي(دخلکو منظمه ډله ده چې دخپلومنافعو دلاسته راوړلو لپاره سره يوځاي کيږي او دحکومت په تصميمونو نفوذ واردوي بي له دي چې خپل غړي دي دحکومت رسمي مقامات وټاکې.

[22]:قرضاوي،يوسف،اخوان المسلمين هفتاد سال دعوت ترتيب وجهاد، ژباړن،عبدالعزيز سليمي، نشر احسان خيابان خسرو۸۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفشار ګروپونه په سیاست کې نوي پدیده نده بلکې کولاي شو چې له ډیر پخوا او همدارنګه په هر نظام کې یې شتون پیدا کړو ولي د دغو ډلو علمي پیژندنه اوڅیړنه پخپل ذات کې نوي رامنځ ته شوي ده. دلومړي ځل لپاره آرتور بنتلي په خپل کتاب کې د (روند حکومت) کوم چې په ۱۹۰۸ میلادي کې نشر شو دفشار ګروپونه په منظمه توګه بر رسي کړي دي اما دي موضوع ته پراخه علمي توجه په ۱۹۴۵م کال کې شروع شوه.

دفشار ګروپونه دري عمده متشکله عناصر لري ۱: سازمان(جوړښت) ۲: له منافعو څخه دفاع ۳: دفشار اعمال چې هریو به یې په دي ډول مطالعه کوي.

اول جز سازمان(جوړښت) : بعضي لیکوالان دفشار ګروپونو دخود جوشه فعالیتونو او غیر سازمان یافته فعالیتونو دبیلوالي لپاره سازمان او جوړښت ضروري ګڼي ، اما بعضي لیکوالان هر اجتماعي حکومت چې پر دولت یاسازمانونو او احزابو باندي دفشار را وړلو سبب کیږي دفشار دګروپو تر نوم لاندي طبقه بندي کوي. آلموند او پاول دجوړښت له کبله دغه ډلې په څلورو اقسامو طبقه بندي کوي .

الف: بي نوم اونښانه منفعتي ډلې :چې په خود جوشه او ناپایداره توګه عمومًا دناوتریخوالی ډک فعالیتونو سره څرګندیږي.

ب: غیر ډلیزيي منفعتي ډلې: غیر رسمي او غیر ارادي ډلي دي چې ده اعتقادي او جغرافیوي پیوندو په اساس سره یوځاي کیږي او صحني ته حاضریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج: رسمي منفعتي ډلي: هغه ډلي دي چې په رسمي قالب کې څرګنديږي لکه پارلمان چې په عين وخت کې رسمي وظيفو د اجرا سره سره دفشار د ډلي په څير هم عمل کوي.

د: منطقه يي ډله ايېزي منفعتي ډلي: لکه ارادي سازمانونه چې دبعضو ډلو له منافعو څخه د دفاع په خاطر تشکېل شو ي دي.

څرګنديږي چې حد اقل د سازمان او جوړښت لرل حتمي دي ، ترڅو وکولاي شي دمورد نظر ډلي حدود مشخص کړي شي.

دوهم جز له منافعو څخه دفاع: دفشار ګروپونو لپاره يوائي جوړښت او تشکېل کافي ندي بلکې دعکس العمل او مبارزي اداره او همدارنګه دفشار دايجاد وجود ولري ځکه يو تفاوته سازمان دهيڅ اثر منشا نشي کېداي سازمان بايد دخپلو اهدافو سره دځينو دمنافعو څخه دفاع کوونکې وي ، له بل پلوه دمنفعت مفهوم هم روښانه ندي اکثره امريکايي ليکوالان منفعت هغه پراخه مانا او مفهوم چې په واقيعت کې دمختلفو علاقو لرونکې وي په نظر کې نيسي چه نتيجه کې دمنفعت څخه بايد تنها دا برداشت ونشي چې منفعت يوائي مادي برخه لري.[23]

---

[23]: دولت يار،دولت.(۱۳۷۸ش هـ). نظام هاى معاصر،انتشارات سعيد، کابل .۱۱۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم جز- دفشار تطبیق: دسیاسي فعالیتونو له انواعو څخه یو هم دپخواني مروج عمل پر موجوده سیاسي قدرت باندې دفشار اعمالول دي. دجوړښت،ایډیالوژي،سیاسي،فرهنګي اوبعضي نور ډیر عوامل دفشار ګروپونو په عکس العملونو کې مؤثر واقع کېږي.په هغه ټولنه کې چې دعمومي او سیاسي فرهنګ سطحه ټیټه وي دفشار ګروپونه هدف ته درسیدو لپاره له هیڅ نوع وسیلې څخه صرف نظر نکوي،دتهمتونو واریدول، دافرادو شخصي ژوند حوزي ته داخلیدل، بي حرمتي دهغو عواملو له جملي څخه دي چې په روسته پاتي ټولنو کې دفشار ګروپونو او حتي سیاسي احزاب ورڅخه استفاده کوي او متنفره سیاسي فضا رامنځته کوي چې د دې ناخوالي اولینه نتیجه داوی چې افراد دسیاست او نورو ټولنیزو فعالیتونو څخه صرف نظر کوي.

څلورم جز-استقلال: بعضي لیکوالان دفشار ګروپونو په استقلالیت باندي هم تاکېدکوي که کومه ډله دبلي ډلي یا حزب ترنظارت لاندي وي هغه باید دفشار ګروپ ونه ګڼل شي بلکې په حقیقت کې دغه ډله دهغي ډلې چې دي یي ترنظارت لاندي وي دهغوي دفشار دتطبیق وسیله ده لازم دي چې دفشار ډله دومره استقلالیت ولري چې دخپلو سترتیژیکو اهدافو لپاره تصمیم ونیسي ترڅو وکولاي شي چې اقلاً دغه ډله دفشار په ګروپونو کې قرار ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ مبحث-دفشار ګروپونو ځانګړتیاوي:

اول جز- شخصي نفع(مفادات): شخصي نفع په حقيقت کې دفشار ګروپونو درامنځ ته کېدو وسیله ده. دمشترکو ګټو لرونکې خلک سره جمع کېږي ترڅو داسي ډله جوړه کړي چې دخپلو ګټو لپاره مبارزه وکړي.

دوهم جز-پټه سیاسي څیره: دفشار ګروپونه نه غواړي چې خپله سیاسي څیره په ښکاره څرګنده کړي نه یوائې داچې خپله سیاسي څیره نه څرګندوي بلکې کله کله په ښکاره ډول سیاسي صحني ته په راتګ سره شرمیږي.همدارنګه دفشارګروپونه دسیاسي او غیر سیاسي فعالیتونو په منځنۍ سطحه کې قرار لري. [24]

دریم جز- دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق: سیاسي احزاب دزیاتو خلکو جمع والي دي او دهیواد په سیاستونو کې په ښکاره ډول حیاتي نقش لوبوي اما دفشار ګروپونه محدود محفل لري دپردې ترشا خپل نقش لوبوي سیاسي احزاب په سیاست کې شرکت لري ځکه دهغوي ماهیت سیاسي دي اما دفشار ګروپونه داسي ندي ، حزب دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو هڅه کوي اما دفشار ګروپونه دا هدف نلري.
دو ورژه دفشارګروپونو او احزابو په اړه داسي لیکي(احزاب دتاریخ په معینه دوره(شلم قرن) کې په دیموکراسي نظامونو کې رامنځ ته شو ي دي اما دفشار ګروپونه په هره دوره او هر نوع رژیمونو کې لیدل کېږي دفشار ګروپونو حدود دسیاسي احزابو دحدود څخه کم دي په حقیقت کې احزاب هغه سازمانونه دي چې دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره رامنځ

---

[24]: آلن ر ، بال .(١٣۶٩ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قوس١٨٨مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته شوي دي برعکس دفشارګروپونه غیرسیاسي سازمانونه دي چې سیاسي فعالیتونه یي په قدرت باندي نفوذ نلري.

څلورم جز-دفشار ګروپونه سیاسي او یا نیمه سیاسي دي: بعضي دفشار ګروپونه چې اوږ مهاله منافع څخه حمایت کوي سیاسي دي او هڅه کوي داعضاو دمشترکو امتیازاتو دتامین لپاره په سیاسي بهیر کې مشارکت کوي، اما بعضې له دغو ډلو څخه د اعتقادي ،مذهبي اویاهم له بشر دوستانه اهدافوڅخه حمایت لپاره په موقت ډول تشکیږلي شوې دي او دهغوی فعالیتونه په حکومتي فعالیتونو پورې نه مربوطیږي.

پنځم جز- جهانشمول والي: دفشار ګروپونه جهانشموله دي اودنړی په هریواد کې شتون لري.

دریم بحث: دفشار ګروپونو پېژندنه او یشنه (تقسیم بندي):

لکه څرنګه چې مو مخکې هم و ویل چې دفشار دګروپونو متعدد والي د دې ګروپونو پېژندنه خورا سخته کړي ده خو بیا هم په هرحال علماء د دغو ګروپونو په پېژندنه کې ارام ندي پاتي شوي او خپلې هڅې یې جاري ساتلي دي او بالاخره دخپلو زیاتو هڅو نه روسته یې د دغو ګروپونو تقسیم بندي دځو معیارونو په نظر کې نیولو نه روسته په دې ډول کړي ده.

الف- د فشار ګروپونو ویشنه د داخلي جوړښت له کبله:

په لومړي سرکې کولاي شوچې دفشار ګروپونه به دهغوئ د غړو په اساس په لویو او کوچنیو ګروپونو تقسیم کړو او بیایې دعضویت دځانګړني په اساس هم تقسیم کولاي شو چې ارادي او غیر ارادي دي. په ارادي ډلو کې اشخاص دپخوانیو معلوماتو او خبرتیاوو په لرلوسره دیوې ډلې په تشکیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یوځای کېږي. اما په غیر ارادي کې د ډلې شتون دهغو دغړو له ارادې سره کوم تړاو نلري لکه دخپلوانو او دوستانو ډلې . . . .

ب-دفشار ګروپونو ویشنه د منافعو او اهدافو په اساس:

له دې زاویې څخه کولای شو چې ګروپونه په مادي او معنوي ډلو تقسیم کړو.

1-مادي (منفعتي ډله): معمولًا دغه نوع ډلې حرفه یې او شغله پېشه وي چې دهغه خطرونو څخه دفاع کوي کوم چې د دوي شغل او دپېشې ته متوجه وي. د دوي له ډلې څخه کارګرې او کارفرما اتحادیې دخاص اهمیت لرونکې دي چې دسرمایه دارې ټولنې دوه اساسي طبقې تشکېلوي. دغه اتحادیې دسیاسي حزبونو له قدرتمندو متو څخه هم حسابیږي.مثلًا په فرانسه کې دCGT اتحادیه چې دکمونیست حزب او همدارنګه دCFDT اتحادیه چې دسیوسیالیست حزب سره تړاو لري. د دې ترڅنګ دالمان CSA اتحادیې کنفدراسیون چې دسوسیال دیموکرات حزب سره سیاسي تړاو لري.[25]

۲-دمعنوي منافعو دمدافغینو ډلې: د اولې ډلې برعکس غیرمادي ډلې دي چې د عقیدتي، مذهبي،روشنفکري وغیره وته شاملې دي. د دغو ډلو نمونې لکه دښځو طرفداران پخواني جنګ جویان(دوم نړیوال جنګ) او همدارنګه دعلم او فرهنګ سازمان چې دغه ټول بیا دکارګري او دهقاني طبقې سره بلا فرق لري.

ج-دفشار ګروپونو وېشنه د غړو(اعضاو) دحقوقي شخصیت له کبله:

---

[25]: امجد، محمد.(۱۳۸۸ش هـ). سیاست وحکومت در ایالت متحده، تهران .۹۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته کولاي شو چې دعمومي او خصوصي ډلوترمنځ فرق ته قائل شو. هغه ډلې چې داوسېدونکو (ښهروندان)اشخاصوپه نوم سره تشکېل شي دخوصي ډلې څخه عبارت دي.او هغه دولتي سازمانونه چې ديوې خاصې منافع لرونکو په نوم په نورو دولتي نهادونوباندي دفشار په اعمالو لاس پوري کوي او حتي له تهديدونو څخه هم ويره نلري عمومي ډلې ګڼل کېږي.

دمثال په ډول لکه څرنګه چې دنشر شويو اسنادو او دمدارکو څخه څرګندېږي چې په کال ۱۹۶۳ د امريکا دجمهور ريس وژنه د دغه هيواد څارګرې اداري CIA او پنتاګون لاسته راوړنه وه.د دې عمل تفسير دادي چې دامريکا نظاميان او د CIAغړي د امريکا او شوروي له نژدې سياست څخه کوم چې د دغو دوه (CIA او پنتاګون) دنفوذ دکموالي سبب کېږي ناخوښه دي. همدارنګه کولاي شو چې يوه بله ويشنه هم وکړو کوم چې فرق په مابين دملي او بين المللي ډلو کې ده.[26]

څلورم بحث- دفشار ګروپونو ځانګړې دندې:

دفشار دګروپونو غير تخربي کارونه تر ډېره حده دسياسي احزابو په څيردي اما په اندازه او تعداد کې دسياسي احزابو څخه دفشار د ګروپونو دغه کارونه زيات دي. که احزاب په جمعي ډول ګټې رسوې خو دفشار ګروپونه په پيوندي ډول خلکو ته ګټې رسوي او دخلکو منافع ديوې غوښتنې په قالب کې بيانوي جې دا عمل يې دخلکو درضايت سبب شوي

[26]: نقيب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سياسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې هغوئ يې د انفرادي اقدامتو اوخشونت اميزه فعاليتونو څخه منع کړي دي.

دفشار دګروپونو رول په اجتماعي مدغم والي کې هم له پامه نشو غورځولاي ځکه دشخص اړيکه دجامعې سره په شروع کې دشغل اوعقيدتي ډلو په اساس صورت نيسي.

که سياسي نظام يی داسي وي چې په هغه کې دټولو ډلو دغوښتنو لپاره قانوني لارې وجود ولري او اجتماعي ډلې د ديموکراسي دفرهنګ څخه مستفيدي وي نو هغه نه غواړي چې دخپلې ډلې غوښتنې په نورو تحميل کړي ، دسياسي نظام کړنې په مجموع کې شايد دټولو ګروپونو او ډلو دکړنو مطابق وي، له بل پلوه بايد ټوله د ادغام او يو والي ترحده رسيدلي وي چې دمتفاوته ډلو غوښتنې يو دبل سره مخالفې نه وي او يو له بل سره دبيلوالي حالت دځان لپاره غوره نکړي دفشار ډلو په رامنځ ته کېدو کې يو بل پټ راز دايټاليا شمال چې د دي هيواد دجنوب سره خورا اقتصادي توپير لري نو ځکه خو په جنوب کې دمافيايي ډلو د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلي دي.

يا په هغه ټولنو کې چې خلک پکې دفقير او غني ترمنځ په خورا فرق قائل وي نو پدي ټولنو کې دغريبو ډله هيڅکله هم دي ته انتظار نه باسي چې ګواکې د دوي غوښتني دي په ارامه توګه ترنورو پوري ورسوي بلکې دوي دمسلحانه مبارزې په اقدام کولوباندي مجبوريږي چې پدي حالت کې دمافيايې ډلو په عوض کې چريکې ډلې راپيدا کېږي.

دفشار ګروپونو له ډلې څخه خطرناک ترينې ډلې يې عقيدتي او ايډيالوژيکې ډلې دي چې دوي دځان پر وړاندې ټولې لارې بندې ګڼي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو هيلو ته د رسېدو لپاره هيڅ كومه قانوني لاره نه وي او همدارنګه دوي نشي كولاي چې دخپلې عقيدې څخه صرف نظر وكړي له همدې ځايه ده چې دهغه تولو ډلو او ګروپونو كوم چې دټولني دسياسي نظام ساتونكې دي صلاح په دي كې ده چې دغه ډول ګروپونوته دفرار كومه لاره پيدا نكړي.ځكه سياسي نظام د دغه ډلو ډلولپاره له دو لارو څخه بله كومه لار نلري. يابه دغه ډول ګروپونه كاملًا د زوال سره مخ كوي او يابه هم دهغوي دقانوني فعاليتونو لپاره لاره پيدا كوي. ښه به وي چې كه د دوهمي لاري څخه استفاده وشي ځكه چې تخريبي ډلې په تدريج سره دحالاتو سره ځان برابره وي او شايد د اور په څير د ايرو لاندي عمل ونكړي.

۵ بحث: دفشارګروپونو سياسي اهميت:

دفشارګروپونه په ديموكراتيک او په توتاليتري حكومتونو كې عمده نقش لري په ديموكراتيک حكومت كې دفشار ګروپونو فعاليت حكومت ته متوجه وي اما په توتاليتري حكومتونو كې په كلي ډول په مخالف جهت كې جريان لري دفشار ګروپونو رول او نقش كولاي شو چې په لاندي ډول مطالعه كړو.

۱ـدفشار ګروپونه اوانتخابات: دزياتو فشار ګروپونو لپاره انتخابات دتوجه وړ دي ځكه د انتخاباتو په اساس كولاي شي چې دخپلې خوښي اشخاص انتخاب او دهغوئ په واسطه دحكومت دكار كولو په ميكانيزم باندي نفوذ ولري دفشار ګروپونه دانتخاباتو په مختلفو برخوكې(دنوماندانو معرفي دړايو راټولونه او انتخاباتي مبارزه) كې هلي ځلي كوي او غواړي چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقننه قوه کې دخپلې خوښې چوکۍ ولري ، اما دغه ګروپونه خپله سیاسي لوبه دېردي ترشا سرته رسوي امکان لري چې دفشارګروپونه دخپلې خوښې نوماندانو لپاره دیو سیاسي حزب څخه ملاتړ وکړي او له دې امله چې زیات رایه ورکوونکې په اختیار کې لري نو په اسانۍ سره کولای شي چې دیو حزب سره چنه ووهي دخپلې خوښې ور خلک د دې یا هغه حزب دغړو په نوم معرفي کړي،کېداې شي چې بعضې پُرنفوذه فشارګروپونه سره متحد شي او یو سیاسي حزب دې ته اماده کړي چې داسې اشخاص انتخاباتو ته معرفي کړي کوم چې د دوي دمنافیعو بهترین مدافعین دي. نو ځکه خو بیا انتخاب شوي اشخاص د زړه له کومي د دوي دمنافعو دفاع کوي.

۲ دفشار ګروپونه او مقننه قوه: انتخاب شوي اشخاص دحکومت په تصمیم نیونه کې دفشار ګروپونو په ملاتړدحکومت په تصمیم نیونه کې ګډون کوي کوم چې دفشارګروپونو ته خورا مؤثر تمامیږي.

۳ دفشار ګروپونه او اجرایه قوه: دفشار ګروپونه په اجرایه قوه کوم چې دهیواد عمومي سیاستونه تدوینوي خپل نفوذ اعمالوي په پارلماني حکومتونو کې دفشار ګروپونه دمقننه قوي له لارې په اجرایه قوي نفوذ واردوي، په مقننه قوه کې دفشارګروپونومنتخب غړي دسوالونو په طرح کولو،استیضاح،دمجلس دجلسو موقتي تعطیل دمقننه قوه دمشورتي کمیټو د رسمي پیشنهادو په اساس په اجرایه قوه خپل نفوذ اعمالوي.[27]

په امریکا کې دفشار ګروپونه دمقننه قوي دسنا مجلس دجلسو دموقتي تعطیل په اساس ریس جمهور دفشار لاندې را ولي ترڅو د دوي دخوښې

---

[27]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړ خلک(سیاسي نظامي او دیپلوماتیک) مقامقات دسنا مجلس ته معرفي کړي.

۴ دفشار ګروپونه او قضایه قوه: قضایه قوه هم دفشار ګروپونو له نفوذ څخه مصؤنه نده، سره د دې چې قضایه قوه دسیاسي لحاظه بیطرفه ده اما دفشار ګروپونه دعمومي افکارو دمؤثر هجوم له لاري دقضایي بهیر په شاوخوا باندي نفوذ اعمالوي دقضاتو دفشار لاندي نیول یا دهغوئ مخه نیول مطلوب نده، اما دعمومي افکارو رامنځ ته کول په قضاتو باندي دنفوذ داعمالولو لپاره یوه دیموکراتیکه لاره ګڼل کېږي.

دهیواد عالي دیوان هم د مقالو او مجلو د نظرونو د تاثیر لاندي راځي مهمي سرمقالي همدارنګه بعضي مهمي حقوقي نظریي په هیواد کې دقضاتو ترلاسونو ور رسیږي. په امریکا کې کله چې د قضاتو په انتخاب کې سیاست ملاحظات وجود لري نو دفشار ګروپونه مداخله کوي تر څو نوماند قاضي رد کړي او یا دخپلي خوښي قاضي تائیدوي نو له دي څخه دفشارګروپونو نفوذ په قضایه قوه له ورایه څرګندیږي.[28]

۵ عمومي افکار او دفشار ګروپونه: دفشارګروپونه په ټولوسیاسي نظامونو کې دعمومي افکارو په رامنځ ته کولو کې مهم رول لري.

دچایلدز په وینا دفشار ګروپونه دخلکو په ذهنونو دنفوذ لپاره دري ډوله ستراتیژي لري .

---

[28]: مصؤن، غلام سخي.(۱۳۵۴ش هـ). روابط بین المللي افغانستان از نګاه حقوق عمومي بین المللي، انتشارات سعید،کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول: دخلکو دتعقل دقوي او توانايي سره وصل کېږي او دا کار دانتشاراتو او خپرونو په ځانګړي راپورونو،بيانې،دمطبوعاتي کنفرانسونو جوړونه او دپراخو بحثونو له لاري سرته رسوي.

دوهم: دنفرتي عواطفو ترغيب، وېره او ډار او بله هرنوعه عاطفه انتخابوي ترڅو افکارو ته تغير ورکړي.

دريم: دخپلو غوښتنو لپاره دتوجه جلبولودمحبوبيت دپيدا کولو تکتيک په کار اچوي او دتبليغاتو او درايه ورکوونکو يا نفوذ لرونکو څخه دځانګړي غوښتنې په اساس خپل نفوذ څرګنده وي. پس دي ته په کتو سره ويلاي شو چې ديموکراتيکو حکومتونو کې دفشار ګروپونو عمده رول او هر وخت چې وغواړي دمسؤليت احساس وکړي نو سياسي نهادونه دفشارلاندي راولي ترڅو د دوي دنظر وړ منافع تآمين کړي.[29]

تبصره: څرنګه چې په دې ليکنه کې مونږ درې عمده موضوع ګانوته اشاره وکړه چې يوېخپله سياسي احزاب و او بل يې هغه نظامونه وو کوم

[29]: مايکل راسکين رابرت کوړډو جيمز ميډيوريس او والټر جونز.(۱۹۸۹م).پوليټيکل ساينس ژباړه او لنډيز، ډاکټر محمد صديق ظهير،علامه رشاد خپرندويه ټولنه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دغو ډلو ټپلو څخه رامنځ ته کېږي چې هغه مونږ په مکمله توګه مخکې تشریح کړي دي او په پاي کې یوه بله موضوع دفشار ګروپونه مو هم تشریح کړي دي چې دهغوي پېژندنه، انواع او سیاسي اهمیت مو هم په مکمل ډول تشریح کړه، دلته دیو خبري یادونه ضروري بولم هغه دا چې مخکې مونږ دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق ته اشاره وکړه او په ډیره ښه توګه مو واضح کړل ولې د دې ترڅنګ یوه بله ډله هم وجود لري چې هغه هم په دولت باندي په شکل داشکالو فشار واردوي او دغه کوچنۍ ډله بیا دخاصو منافعو مدافعین بلل کېږي کومه چې تنها د دي لپاره رامنځ ته کېږي چې یواځي دخپلو منافعو څخه دفاع وکړي او بس که څه هم دغه ډله هم په حکومت باندي فشار واردوي خو بیا هم دفشار دهغه ګروپونو سره کوم چې مونږ مخکې مطالعه کړل دغه ډله فرق لري هغه دا چې دغه ډلي تنها لکه څنګه چې مو مخکې و ویل دخپلو منافعو نه دفاع کوي او بل هیڅ کوم نوع غرض نلري لکه دګوډانو او شلیانو اتحادیه .که په حکومت فشار راوړي هم یواځي په یوه کوچنۍ او محدوده ساحه کې به وي او کېداي شي چې د دوي حرکتونه دومره قوي هم نه څومره چې دفشار دګروپونو وي او د دي ترڅنګ یي یو بل لوي فرق چې دفشار دګروپونو سره یي لري هغه دادي چې دفشار ګروپونه دپردي ترشاه په یوه اندازه سیاسي لوبه ترسره کوي ولي خاصو منافعو مدافعین هیڅکله هم داسي خاصیت نلري.

لکه څرنګه چې مو مخکې هم و ویل چې دفشار ګروپونه کېداي شي چې د انتخاباتو په وخت کې دنورو ډلو سره لاس یو کړي او له دي لار ي هم په حکومت فشار واچوي خو دخاصو منافعو مدافعین بیا داسي اعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نکوي او دا ډلې په خپل ذات کې ډېري کوچنۍ هم وي او حرکات يي هم دومره مؤثره نه وي ، نو کولاي شو چې مونږ ذي نفوذه ډلي په دريو عمده کټګوريو تقسيم کړو.

۱- سياسي احزاب

۲- دفشار ګروپونه

۳- دخاصو منافعو مدافعين

چې دغه دوه اولې ډلې مونږ په خپله ليکنه کې په مکمل ډول تشريح کړي دي او پاتي دريمه يوه يي (دخاصومنافعو مدافعينو) ته مو په لنډ ډول په تبصره کې اشاره وکړه او په همدي اکتفاء کو. ياده دي وي چې دخاصومنافعومدافعين هم لکه دفشارګروپونه بڼه والي اوبدوالي لري. همدارنګه د غه ډلې مختلفې انواع لري او ځانګړې دندې يې هم ديادولو وړ دي خو داچې ليکنه خورا پراخه نشي مونږ يواځې ترينه دتبصري په ډول يادونه وکړه اونور يي په خپل ځاي پريږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

دالیکنه چي په کل کي سیاسي احزابو او ذي نفوذه ډلو ته ځانګړي کړاي شوي وه او همدا ډلې پکي تشریح شوي ، ددې څخه معلومیږي چي په یو هیواد کي دښي حکومتداري لپاره دسیاسي احزابو او دفشارګروپونو او داسي نور ذي نفوذه ډلو شتون حتمي او لازمي امر دي او دښې حکومتولۍ تصور بیدون له دي ډلو څخه ناممکنه ده د دي ترځنګ چي لازمه ده چي دغه ډلې هم خپل ځانونه وپیژني، خپل قانوني صلاحیتونه درک کړي او همدارنګه د دوي ټول فعالیتونه باید په یوسالم رقابت استواري وي او کنه غیر له دي نه که داسي ډلې هیڅ وجود ونلري لا بهتر دي، یو بل څه چي له دې لیکنې لاسته راځي هغه دحزبي نظامونو په هکله یوڅو نقطې دي هغه چي لازم دي باید په هیواد کي حزبي سیستم وجود ولري ، ترڅو له یو طرفه دخلکو ارزو ګاني پوره شي او له بل پلوه به دچارواکو له ذهنونو څخه د دیکتاتوري حس هم له منځه تللي وي ، د دي ترڅنګ په یو هیواد کي دحزبي نظامونو شتون دهغه هیواد دپرمختګ تر ټولو ښه وسیله ده باالخصوص دیو قوي آپوزیسیون په شتون کي خو بیا پرمختګ نه بلکي پرمختګونه ډیر ښه تحقق پیدا کولاي شي.

دحزبي نظامونو دڅرنګوالي په مورد ویلاي شو چي که په یوهیواد کي دوه ګوني حزبي نظام وي تر بل هر نوع حزبي نظامونو څخه مؤثر تمامیدلاي شي لکه څرنګه چي دي خبري ته موږ په خپل وخت کي هم اشاره وکړه او په مکمل ډول مو تشریح کړي دي نوپه خلاصه توګه ویلاي وایوچي له یو حزبي او څو حزبي نظامونو څخه دوه حزبي نظام غوره دي له بل پلوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ په بعضي پرمخ تلليو هيوادونو کي هم دوه حزبي نظامونه وجود لري لکه دامريکامتحده ايالاتو ، انګلستان او داسې نور هيوادونه.

وړانديزونه:

۱: لازم ګڼم چي سياسي احزاب تر هرڅه دمخه له قانون څخه خبراوي ولري او خپلې ټولې چارې دقانون مطابق مخ پر وړاندې بوځي

۲: ديو ملت د ارمانونو دپوره کيدو لپاره دوه ګوني حزبي سيستم بهتره ګڼم.

۳: په يو هيواد کي دسياسي احزابو شتون راته حتمي ښکاري.

۴: ضرور ګڼم چي سياسي ګوندونه هم خپل نظريات په او اهداف په ښکاره ډول په خپلو اساسنامو کي ځاي پر ځاي کړي.

۳: مخالف ګوند ته ضرور ګڼم چي په واقيعي ډول د يو قوي اپوزيسيون دنده پرمخ بوځي نه دا چي دخپلو شخصي منافعو په نظر کي نيولو سره فعاليتونه وکړي.

۴: د يو آپوزيسيون نظريات نه بايد په يوي محدودي ساحي پوري محدودي وي لازم بولم چي يو لوي اپوزيسيون ديو لوي فکر لرونکي وي.

۵: د افغان حکومت موجوده اپوزيسيون هم راته قانوني اپوزيسيون نه ښکاري البته شتون به يي قانوني بڼه ولري خو د دوي ټول نظريات يواځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوي تر شخصي منافعو پوري محدودي دي، ورته لازم بولم چی خپله کاری او دنظر ساحه پراخه کړی.

۵: د اپوزيسيون د رامنځ ته کيدو لپاره لازم بولم چي اول دوي دخپل فعاليت سطحي و پيېژني او بيا يي په تشکيل غور وکړي.

۶: يو آپوزيسيون نه بايد تنها د دي لپاره وي چي ځان هدف ته ورسوي او يواځي انتخاباتي مسائل وپيېژني اوبس، بلکي لازمه ده چي دحاکم حکومت د اعمالو يوه قوي څارونکي وي او دهغوي دنيکو اعمالو ستاينه هم وکړي.

۷ : د يو اپوزيسيون لپاره لازم بولم چي وخت پر وخت دحکومت کړني وګوري او قوي نظارت ترينه ولري د دې ترڅنګ اپوزيسيون بايد تل مدام خپل ملاتړي وپيېژني او تکرارًا وايم چي نه يواځي د انتخاباتو په وخت کي خلک وپيېژني او ورسره راشه درشه ولري .

۸: دګوندونو ترڅنګ په هيواد کي نورې ذي نفوذه ډلې هم راته ضرور ښکاري ښه ده چي په يو هيواد کي مختلف دفشار ګروپونه وجود ولري ترڅو حکومت خپلونيمګړتياوته متوجه کړي.

۹: ښه به وي چې سياسي ګوندونه دهيواد په مختلفو ولاياتوکي څانګې ولري.

۱۰: دمطلق العنانه حکومت دله منځه وړو لپاره دحزبي نظامونو شتون ترټولو بهترينه لار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱: عالم،عبدالرحمن .(۱۳۷۳ش هـ). بنيادهاي علم سياست، نشر ني، تهران

۲: بشريه،حسين.(۱۳۷۰ش هـ). اموزش دانش سياسي، نشر نگاه معاصر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: ملک،فاروق .(۱۳۶۶ش هـ). ملک،خرم، اصول سیاسات، ناشر جدید بک ډپو

۴: دافغانستان اسلامي جمهوریت ، دسیاسي ګوندونو قانون.(۱۳۸۸ل). رسمي جریده، دعدلي وزارت ،کابل .

۵: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل). عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علومو پوهنځی .

۶: مایکل راسکین رابرت کورډ و جیمز میډیوریس او والټر جونز.(۱۹۸۹م). پولیټیکل ساینس ژباړه او لنډیز، ډاکټر محمد صدیق ظهیر،علامه رشاد خپرندویه ټولنه کندهار

۷: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

۸: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقایسه یي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده

۹: آلن ر ، بال، .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قومس

۱۰: بویکو،ولادیمر.(۱۹۹۳م). دولت و اپوزیسیون در افغانستان،ژباړن عزیز اریانفر،بنګاه انتشارات میوند،کابل .

۱۱: مصؤن، غلام سخي.(۱۳۵۴ش هـ). روابط بین المللي افغانستان از نګاه حقوق عمومي بین المللي، انتشارات سعید،کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: دولت یار،دولت.(۱۳۷۸ش هـ). نظام هاي معاصر،انتشارات سعيد، کابل .

۱۳: اين قلي پور.(۱۳۹۰ش هـ). دکتر،جامعه شناسي سازمان ها، تهران .

۱۴: کويتي،مجله المجتمع .(۱۳۷۹ش هـ).احزاب اسلامي ومشارکت پارلماني،ژباړن، محمد ملازاده ، نشر احسان ، تهران .

۱۵: امجد، محمد.(۱۳۸۸ش هـ). سياست وحکومت در ايالت متحده، تهران .

۱۶:قرضاوي، داکتريوسف،اخوان المسلمين هفتاد سال دعوت ترتيب وجهاد، ژباړن،عبدالعزيز سليمي، نشر احسان خيابان خسرو

۱۷: قرضاوي، داکتريوسف .(۱۳۸۱ش هـ). فقه سياسي، ژباړن،عبدالعزيز،سليمي

۱۸: انټرنټ،ګوګل ويبپاڼه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library